

NEZASLIŠANO

Nezaslišano

Letnik XXXI.

Celovec, petek, 13. februar 1976

Štev. 7 (1748)

Neolimpijski duh ob olimpijskih igrah

Pretežni del avstrijskega tiska zadnjih tednov kaže naravnost paradokso sliko: po eni strani poroča o olimpijskih igrah, ki naj bi izražale plemenito misel sporazumevanja med narodi v medsebojnem tekmovanju, po drugi strani pa pozablja sleberno plemenitost in je poln nerazumevanja in nestrpnosti, ko gre za priznanje pravic slovenski in hrvaški narodni skupnosti.

Tisk, politiki in stranke, vlada in opozicija in še KHD tekmujejo med seboj, kdo je prvi sprožil zahtevo po ugotavljanju manjšine, kdo ga bolj vztrajno in odločno zastopa, kdo ga bo čim prej izvedel in kdo končno bo s čim večjim kvorumom spraval manjšino ob njene legitimne pravice in jo po možnosti zbrisal iz krajev njene avtohtone naselitve sploh. V resnici „olimpijska“ tekma za zlato medaljo nestrpnosti! Težko je ugotoviti, komu naj bi jo prisodili.

Toda to je simptomatično za današnje družbeno stvarnost v Avstriji, ki jo najbolj prozorno odkriva nestrvarna polemika okoli obiska kanclerja Kreiskega na Brdu in njegovega zadnjega intervjuja o manjšinskem vprašanju.

Vsekakor najbolj značilni izjavi v intervjuju Kreiskega sta, da je za mednarodno reputacijo Avstrije važno, da čim bolj vestno izpolnjuje pogodbe in da v državni pogodbi ni napisanega ničesar o ugotavljanju števila manjšine. To sicer niso nove ugotovitve, pač pa imajo v dani situaciji svoj poseben pomen. Pomen zlasti v tem smislu, da se končno tudi vlada zaveda neizpolnjenih obveznosti iz državne pogodbe in problematičnosti reševanja odprtih manjšinskih vprašanj potom ugotavljanja.

Na žalost vlada do danes ni uspela prepričati o tem tudi nemških nacionalistov, ki tozadevno odločajo v vseh strankah in so v zadnjih dneh v svojih polemikah prekoračili vse meje dostojanstva in eskalirali vse sile nestrpnosti.

Le tako je razumljivo, da je proti svojim nekdanjim izjavam in očitno proti boljšemu poznanju klonil tudi kancler in z njemu lastno spretnostjo išče pot, da bi zadostil tem krogom, ne da bi na drugi strani izgubil svojega ugleda.

Toda „preštevavanje posebne vrste“ ali „tajno poizvedovanje o družinskem jeziku“, ki naj bi služilo kot „orientacijska pomoč“ pri uresničevanju člena 7, sta in ostaneta ugotavljanje manjšine, pa naj ga povezujejo s posebnim zakonom o narodnostnih skupnostih in kvorum odstotkov prepuščajo šele naknadni vladni ali parlamentarni odredbi!

Zato koroški Slovenci tudi k taki obliki reševanja ne moremo dati svojega pristanka in se bomo poslužili vseh možnosti, da kakršno koli preštevavanje preprečimo, ter se z vsemi silami zavzeli, da bodo rezultati eventualno proti volji manjšine izvedene ugotavljanja neuporabni.

Uvodničar socialistične Neue Zeit v Gradcu je zapisal, da „bi bil v tem primeru voz popolnoma zavojen“, to je izjavil dobesedno bivši glavni urednik istega lista že leta 1957, ko se je po sklepu nacionalističnih domovinskih zvez, da zahtevajo za rešitev člena 7 predhodno ugotavljanje manjšine, zanimal za mnenje koroških Slovencev o takem načinu reševanja. In to je bilo do nedavnega tudi mnenje kanclerja Kreiskega.

Kljub temu se za to zahtevo nemških nacionalistov borijo danes za konsenz vseh v parlamentu in v koroškem deželnem zboru zastopanih strank in kancler Kreisky poudarja, da brez pristanka vsaj velike opozicije vprašanja ne reševati.

Sramota za Avstrijo:

Nezaslišano izsiljevanje Kdor je proti štetju, ni dober Avstrijec

Naše ugotovitve v zadnji številki, kjer smo na podlagi konkretnih primerov opozorili na dvoiličnost avstrijske manjšinske politike, so bile v zadnjih dneh le še potrjene. Še več: najnovejši dogodki so pokazali še mnogo hujše stvari, namreč dejstvo, da se v avstrijski manjšinski politiki poslužujejo sredstev nezaslišanega izsiljevanja, da bi manjšino prisilili na kolena, jo spravili tako daleč, da bi se uklonila diktatu nemških nacionalistov in izvrševalcev njihovih zahtev vse tja do vodilnih predstavnikov v deželi in državi.

Le v tem smislu je mogoče razumeti ultimativne grožnje Heimatdienst, ki napoveduje, da se bo z vsemi „demokracijskimi sredstvi“ uprli slehernemu reševanju manjšinskih vprašanj pred izvedbo ugotav-

ljanja oz. posebnega štetja.

Le v tem smislu je mogoče razumeti pritisk s strani ÖVP in zlasti njenih koroških voditeljev, ki poslavljajo štetje kot pogoj za vsako skupno reševanje ne le manjšinskih vprašanj, marveč tudi drugih problemov.

Le v tem smislu je mogoče razumeti napoved predsednika koroške FPÖ Ferrari-Brunnenfelda, ki staro zahtevo svoje stranke po ugotavljanju manjšine „podkrepi“: doslej smo bili zdržni, sedaj bomo napadli.

Le v tem smislu je mogoče razumeti deželnega glavarja in predsednika koroške SPÖ Wagnerja, če ponavlja „argumente“ Heimatdienst, za primer, da se Slovenci ne bi pustili šteti, da bo potem služilo kot podlaga za izvajanje člena 7 število glasov, ki jih je pri lanskim deželnozborskih volitvah dobila KEL.

Le v tem smislu je mogoče razumeti grožnje dela avstrijskega tiska, da bi Slovenci v primeru, da bi bojkotirali štetje, izgubili tudi vsako legitimacijo zahtevati izpolnitev člena 7.

Le v tem smislu je mogoče razumeti predvsem tudi besede kanclerja Kreiskega, ki je na tiskovni konferenci prejšnji teden na vprašanje, kaj bi se zgodilo, če bi manjšina štetje bojkotirala, odgovoril: „Počakajmo, če to drži. Sicer pa se večina Slovencev v Avstriji čuti za dobre Avstrijce in zato ne moremo verjeti, da kot dobri Avstrijci ne bi napravili tistega, kar se jim svetuje.“

Tukaj je šel kancler vsekakor predaleč. Kajti njegova izjava vsebuje nevarno grožnjo: „dober Avstrijec“ bo le tisti Slovenec, ki se bo uklonil diktatu in se poslušno pustil preštevati, kadarkoli in kokorkoli bo to volja nemških nacionalistov. S takšnim deljenjem Slovencev na

(Dalje na 8. strani)

Boris Zihlerl

V starosti 65 let je v Ljubljani umrl znani slovenski in jugoslovanski družbeno-politični delavec Boris Zihlerl.

Boris Zihlerl je bil eden najbolj znanih marksističnih teoretikov; na tem področju se je udeleževal zlasti tudi kot pedagog in publicist. V stari Jugoslaviji je kot pristaja naprednega gibanja moral skozi zloglasno ječo v Sremski Mitrovici. Med narodnoosvobodilno borbo je zavzemal visoke in odgovorne funkcije v partiji in v OF. Po osvoboditvi pa je bil na visokih položajih na republiški in zvezni ravni. Med drugim je bil v zadnjem času tudi član sveta federacije ter podpredsednik Slovenske akademije znanosti in umetnosti.

Pogreb Borisa Zihlerla bo danes ob 15. uri na Žalah v Ljubljani.

Čudno! Le za konsenz prizadete manjšine nikomur ni mar; očitno mislijo, da tu zastopujejo bolj ali manj grozeči namigi o „politični brezposelnosti“, o nevarnosti „bojkotiranja“, o nekoristnosti „trne“ in o možnosti „odtegnitve finančne podpore in drugih pospeševalnih ukrepov“ in končno tudi rabla grožnja z dvignjenim prstom, češ: „Slovenci v Avstriji se v pretežni večini počutijo za dobre Avstrijce. Zaradi tega ne verujem, da kot dobri Avstrijci ne bi storili tistega, za kar se jim da nasvet.“

Tisti torej, ki temu „nasvetu“ iz zgodovinskih izkušenj in iz temeljitega poznanja razmer ne morejo slediti in ne bodo sledili, potemtaka ne bi bili več dobri Avstrijci! KHD je torej zmagal tudi na tej črti: kdor ni za njegovo rešitev, ni „heimat-treu“; sapienti sat!

Koroški Slovenci smo vse te namige razumeli in bomo nanje odgovarjali kot ljudstvo, ki se zaveda svojega dostojanstva in svojih neodtujljivih pravic iz člena 7 državne pogodbe, ki je sad njegove borbe proti nacizmu na strani zavezniških sil.

Potvarjanje dejstev namesto stvarnih argumentov

Zdaj je tudi koroška deželna vlada odobrila osnutek za spremembo zakona o ljudskih štetjih, s katerim bo „legalizirana“ izvedba ugotavljanja manjšine v obliki štetja posebne vrste. Da se je deželna vlada izrekla za takšno ugotavljanje, niti ne preseneča, saj ima tozadevna zahteva svoje korenine na Koroškem — v KHD, ki so se mu potem tri v deželnem zboru zastopane stranke samo še priključile kot poslušne izvrševalke njegovih zahtev in načrtov.

V enem oziru pa je odločitev deželne vlade vendar takšna, da je nujno potrebno postaviti stvari na pravo mesto. Namreč tam, kjer deželna vlada v utemeljevanju svojega sklepa skuša napraviti vtis, da je predvsem zato pozitivno ocenila osnutek za spremembo zakona o ljudskih štetjih, ker je bilo z njim ugodeno zahtevi osrednjih slovenskih organizacij iz leta 1971. Ali ni to naravnost kričeč primer licemerskega zavijanja dejstev, ko pa je vendar znano, da se je tozadevna zahteva koroških Slovencev po uvedbi načela tajnosti našala izključno le na redna ljudska štetja — in to utemeljeno s številnimi primeri potvarjanja in vplivanja pri vseh štetjih v preteklosti, medtem ko na posebno štetje ali kakršne koli druge oblike ugotavljanja manjšine koroški Slovenci nikdar nismo pristali, kaj šele, da bi jih zahtevali.

Sploh pomeni „argumentacija“ deželne vlade klasičen primer zavestnega in nesramnega zavajanja javnosti. Kajti resnica je, da niso ne v enem ne v drugem primeru upoštevali argumentov koroških Slovencev, marveč so v obeh primerih ugodili zahtevi Heimatdienst, ko je pri dosedanjih ljudskih štetjih zahteval izvedbo s pomočjo števnih komisarijev in ko zdaj zahteva tajno ugotavljanje manjšine.

Kdor se torej v svoji argumentaciji poslužuje tako očitnega potvarjanja dejstev, tisti samo dokazuje, da nima stvarnih argumentov!

Spet nov zločin fašističnega podzemlja v Nemčiji

V soboto 8. februarja zjutraj je neki morilski plačanec fašističnega podzemlja s petimi strelji ubil jugoslovanskega konzula Edvina Zdovca v Frankfurtu. Zahrbtni umor je bil izveden v trenutku, ko se je konzul iz svojega stanovanja v predmestju Frankfurtu Sachsenhausen odpravil v službo na konzulat v središču mesta. Pet strelcev v hrbet iz jutranjega mraka je končalo življenje priljubljeneja in komaj 45-letnega konzula. Morilec je pobegnil z velikim belim avtomobilom. Zločinca in njegove pomagače še iščejo.

Vest o smrti jugoslovanskega konzula v Frankfurtu Edvina Zdovca je boleče odjeknila v jugoslovanski javnosti, zlasti v Sloveniji, kjer je bil doma (rojen v Črnomlju), pa tudi v ostalem svetu.

Val ogorčenja in protestov gre seveda na račun razmer, ki omogočajo takšna in podobna dejanja, katerih je bilo v povojnih letih izvedenih že celo vrsto. Čeprav so znani krogi ustaških zločincev, ravnajo zahodnonemške oblasti z njimi ohlapno in popustljivo. Prav ta popustljivost do teh ekstremistov in neodločnost pri preprečevanju njihovega zločinskega početja pa tolmačijo ti krogi kot dovolilnico za nasilje in zločine. Odnose do teh emigrantskih sil, pri katerih gre za nekdanje pajdaše hitlerjevskega medvojnega režima, bo treba temeljito spremeniti, drugače bodo jugoslovanski predstavniki v ZRN še naprej tarča teh zločinskih elementov, ki kot emigranti zlorablja jo gostoljubnost te države.

Namestnik zveznega sekretarja za zunanje zadeve Mojsov je v so-

boto sprejel veleposlanika ZRN v Beogradu Jesca von Puttmakerja in v imenu vlade SFRJ najostreje protestiral zaradi zločina v Frankfurtu. Tudi v evropskem tisku je to ostudno dejanje izzvalo veliko ogorčenje.

Posmrtno ostanke konzula Edvina Zdovca so s posebnim letalom prepeljali v Slovenijo, pogreb pa je bil včeraj na ljubljanskem pokopališču.

Ob umoru konzula Zdovca so bile po vsej Jugoslaviji in zlasti v Sloveniji številne protestne demonstracije, kjer so najodločneje obsodili zločinsko delovanje fašističnih emigrantskih skupin. Posebno izjavo je objavila tudi republiška konferenca SZDL Slovenije. Poudarila je, da sovražna emigracija, podprta s strani reakcionarnih imperialističnih krogov v svetu, ki deluje proti SFRJ iz svojih središč v ZR Nemčiji in v nekaterih drugih državah, uperja svojo mračno teroristično dejavnost s tem tudi proti vsem naprednim demokratičnim silam v Evropi in v svetu, ki se borijo za utrditev miru in tvornega mednarodnega sodelovanja. SZDL Slovenije najostreje obsoja zločinski umor in zahteva odločne in učinkovite ukrepe pristojnih oblasti v ZR Nemčiji, da ga čimprej razčisti.

Krivce kaznujejo in vnaprej preprečijo vsako nadaljnjo teroristično in drugo sovražno dejavnost proti SFRJ ter proti njenim predstavnikom in državljanom. Hkrati pa SZDL pričakuje, da bodo upravičene zahteve slovenske in jugoslovanske javnosti podprle tudi demokratične in napredne sile v sami ZR Nemčiji.

Dvoličnost manjšinske politike se zrcali v izjavah vodilnih avstrijskih politikov

Ljubljanska televizija je prejšnji teden v okviru „četrtekovih razgledov“ prinesla oddajo pod naslovom „Avstrija — naša sosedka“. V oddaji so sodelovali vodilni predstavniki avstrijskega in jugoslovanskega političnega življenja. Pomembno mesto v tej oddaji je zavzemalo manjšinsko vprašanje, h kateremu so z avstrijske strani govorili zvezni kancler dr. Bruno Kreisky, podpredsednik ÖVP dr. Alois Mock in strokovnjak za manjšinska vprašanja prof. dr. Theodor Veiter. V naslednjem objavljamo tozadevne odgovore kanclerja Kreiskega na vprašanja dopisnika ljubljanske TV.

Vprašanje: Kar zadeva manjšinsko vprašanje, ki je tudi za jugoslovansko-avstrijske odnose neke vrste temeljno vprašanje, ste na Brdu menili, da ste slišali nove zanimive argumente, ki utegnejo prinesiti tudi drugačen odnos ostalih dveh strank. Lahko o tem kaj več poveste?

Dr. Kreisky: Z jugoslovanske strani je bilo z vso odločnostjo poudarjeno, da uresničitve državne pogodbe, kar zadeva manjšine, ne bi smeli povezovati s preštevanjem posebne vrste. Štetje posebne vrste je štetje kot vsako drugo. Posebno je v tem, da bi ga izvedli tajno. Danes sem odkril, da sta takšno obliko štetja, če sem prav razumel, slovenski organizaciji svoj čas odločno zahtevali, seveda kar zadeva štetje, ne pa izpolnjevanje pogodbe. To ločevanje štetja in določb državne pogodbe se mi zdi pol, ki bi jo mo-

končno delate to tudi v Jugoslaviji, povsod, tudi tam štetje.

Vprašanje: Toda ne v zvezi...

Dr. Kreisky: ... z izpolnjevanjem... Da, to je pot, ki bi jo bilo treba proučiti, namreč v kakšnem smislu bi bilo treba statistično raziskovati in koliko je mogoče postopoma uresničiti določila državne pogodbe.

Vprašanje: Ali palem, če smo dobro razumeli, znamenita klavzula 25 odstotkov, o katerih toliko pišejo v tisku, ni izhodišče vaše vlade?

Dr. Kreisky: O tem pravzaprav še nismo resno razpravljali. Bilo je več predlogov, vse se mi zdi zelo zapleteno, tega vsekakor ni mogoče rešiti s preprosto formulo.

Vprašanje: Toda brati je bilo, niti v enem, niti v drugem osnutku ni omenjen noben odstotek.

Dr. Kreisky: Odstotek ne bo zapisan, tega ne verjamem. Problem je zapleten zato, ker se je treba vračati na občinske razmere, kakršne so bile ob podpisu državne pogodbe. Medtem je prišlo do združitve občin in to bi bilo zanesljivo napačno tolmačenje državne pogodbe. Tega, kar je bilo mišljeno tedaj, ni mogoče istovetiti z današnjimi občinami, to bi bilo narobe.

Vprašanje: Mnogi so prepričani, da utegne letošnje leto, šele 20 let po državni pogodbi, ponovnih spodbud na Brdu vendarle prinesiti pomemben napredek pri reševanju manjšinskega vprašanja v Avstriji. Sodišče tako?

Dr. Kreisky: Sodim že. Zdaj je treba stvar dati na dnevni red parlamenta in menim, da se bo iz tega nekaj pomembnega izcimilo.

V izjavah kanclerja Kreiskega se spet jasno zrcali dvoličnost avstrijske manjšinske politike: na eni strani vedo in priznajo, da vsako povezovanje izpolnitve člena 7 s preštevanjem manjšin nasprotuje državni pogodbi, na drugi strani pa napovedujejo štetje posebne vrste, kakor zdaj imenujejo ugotavljanje manjšine — očitno v zavesti slabe vesti, ker s tem izpolnjujejo le zahtevo nemških nacionalistov.

Enako dvoličnost manjšinske politike pa izdaja tudi izjava podpredsednika ÖVP dr. Mocka, da je po mnenju ÖVP obveznosti iz člena 7 treba izpolniti „dosledno in točno“; priznava, da gre tukaj za obveznost, ki še vedno ni bila izpolnjena. Hkrati pa vzroke za nacionalistične izgrede, do katerih je prišlo v zvezi z dvojezičnimi napisi, vidi v dejstvu, da odnosi med večinskim narodom in slovensko narodnostno skupnostjo niso bili urejeni na podlagi pristanka avstrijskih političnih strank — torej z drugimi besedami, da so bili napisi postavljeni brez predhodnega ugotavljanja manjšine, saj je znano, da je bila leta 1972 in je še danes prav zahteva po štetju prvi in glavni pogoj tako ÖVP kot tudi FPÖ za „soglasje“ pri reševanju manjšinskega vprašanja. Predvsem pa je gospode pri ÖVP treba vprašati, zakaj se obveznosti in dolžnosti, o katerih govorijo danes, niso zavedali tedaj, ko so imeli glavno besedo v vladi — ko so podpisovali državno pogodbo, so vendar morali vedeti, kaj podpisujejo. Ker so svoje dolžnosti zanemarjali dvajset let, njihova današnja zagotovila niso verodostojna, ampak svefohlinska!

Tako je predstavnikom dvolične manjšinske politike dal zaslužen odgovor dr. Veiter, ki je tudi ob tej priložnosti opozoril, da koroški Slovenci dosledno odklanjajo vsakršno obliko preštevanja in da mora zato večinski narod opustiti to svojo namero. Menil je, da tozadevni sklepi strank za manjšino ne predstavljajo pravne podlage, kajti „če koroški Slovenci štetje odklanjajo, delajo to iz upravičenih vzrokov“. Pri tem je opozoril na rezultate ljudskih štetij po letu 1910, ki kažejo stalno nazadovanje števila Slovencev, ter naglasil, da pritisk ni rezultat državne politike, marveč je izraz družbeno-političnega ozračja, v katerem živi manjšina.

Solidarnostno gibanje zavrača poskuse vnašanja razdora

V zadnji številki smo v poročilu o informativnem večeru Solidarnostnega komiteja za pravice koroških Slovencev med drugim omenili, da je bilo v diskusiji med izvajanjem posameznih predstavnikov v komiteju združenih organizacij opaziti tu in tam tudi kakšna različna mnenja, toda v enem so si bili vsi edini: dosledno hočejo nadaljevati delo v smislu načel, ki so jih združila v Solidarnostnem komiteju.

Ta „nesoglasja“ pa so določeni krogi že izkoristili za nov poskus, da bi vnesli razdor med tiste, ki so se na podlagi svojega demokratičnega nastojenja odločili, da podprejo koroške Slovence v boju zoper nakane nemških nacionalistov in v prizadevanjih za doseg pravic, zagotovljenih v državni pogodbi. Zlasti se je v izražanju omenjenih diferenciranih stališč k posameznim vprašanjem manjšinske problematike izkazala Kleine Zeitung, ki je kot proizvajatelj tiskarske družbe v svoji objektivnosti (vsaj njeni pisuni se radi ponašajo, da so povsem neodvisni in nepristranski) spet enkrat pokazala takšno „objektivnost“, da jo je moral celo zastopnik katoliških organizacij v Solidarnostnem komiteju javno opozoriti, da je bilo njeno poročilo „preveč enostransko“.

Poskusi tistih, ki bi radi razbili solidarnostno gibanje ter vnesli razdor v vrste demokratov obeh narodnosti, torej niso uspeli. Kajti pristaše tega gibanja družijo enotna načelna stališča, ne pa samo hlepenje po senzaciji, kakor to zelo pogosto doživljamo pri raznih striclovskih in podobnih pisunih, ki s svojimi „recepti“ za reševanje manjšinskega vprašanja stvari samo škodujejo, nikakor pa koristijo. Da se organizacije, združene v Solidarnostnem komiteju, ne pustijo zavajati od takih krivih prerokov, je bilo povedano tudi na seji odbora dne 5. februarja 1976, kjer so sklenili naslednjo izjavo:

Zadeva vsake posamezne organizacije v Solidarnostnem komiteju je, da se izjavi k detaljnemu vprašanju manjšinskega problema. Hkrati pa so v komiteju zastopane organizacije enotne v odklanjanju štetja posebne vrste in glede izpolnitve člena 7 državne pogodbe. V tem smislu bodo svojo dejavnost na nadstrankarski podlagi Solidarnostnega komiteja okrepljeno nadaljevale.

V koroškem ozračju je vsako štetje v škodo manjšini

Kakor smo v našem listu kratko že poročali, se je proti kakršnemu koli povezovanju izpolnitve člena 7 s predhodnim štetjem ali ugotavljanjem manjšine jasno in odločno izrekla tudi osrednja organizacija avstrijskih visokošolcev — Österreichische Hochschüler-schaft, v kateri so združene vse študentske organizacije ne glede na politično ali svetovnoznanostno usmeritev.

Nedvoumna opredelitev avstrijske visokošolske zveze v korist manjšin in njihovih pravic pa je silno razburila nemškonalne sile, kakor kaže „protiizjava“ teh krogov na montanistični visoki šoli v Leobnu in še po-

sebej izjava „mladih“ pri koroškem Heimatdienstu. Da gre tukaj za zelo tesne „sorodstvene vezi“, je dokazal predstavnik FPÖ-jevske študentske organizacije Ring freierheitlicher Studenten, ki je na seji centralnega odbora avstrijske visokošolske zveze nasprotoval skupnemu stališču vseh drugih organizacij z utemeljitvijo, da je njegovo stališče k manjšinskemu vprašanju hkrati „tudi stališče ÖVP, FPÖ in Heimatdiensta“.

Vendar se centralni odbor ÖH za takšno „argumentacijo“ ni zmenil, marveč je s 45 glasovi od skupno 54 sklenil naslednjo izjavo:

Der Zentralausschuß der Österreichischen Hochschüler-schaft wendet sich entschieden gegen jegliche Bestrebungen, mit Hilfe einer Minderheitenfeststellung die im Staatsvertrag garantierten Rechte für kroatische und slowenische Volksgruppen österreichischer Staatsbürgerschaft zu umgehen.

Setzen sich die maßgeblichen Politiker Österreichs seit Jahrzehnten für die Autonomiebestrebungen der deutschsprachigen Bevölkerung in Italien ein, so sind heute politische Gruppierungen aus durchsichtigen Gründen nicht bereit, im eigenen Land alles daranzusetzen, daß für die hier lebenden ethnischen Minderheiten endlich die ihnen vertraglich zugesicherten Rechte tatsächlich verwirklicht werden.

Die Furcht vor den Deutsch-Nationalen scheint also in Österreich jedwede Minderheiten gerechte Politik zu verhindern. Daß es aber soweit kommen konnte, daß die deutschnationalen Kräfte so großen Einfluß in Kärnten erringen konnten, ist Schuld aller drei großen Parteien — SPÖ, ÖVP und FPÖ, die sich in ihrem Buhlen um Wählerstimmen ab Kriegsende und seitdem permanent in höchsten Ämtern mit Deutschnationalen umgeben und auch vereint verhindert wird, die nationalsozialistische Vergangenheit zu bewältigen. Daß durch diese Politik die Rechte der Minderheit in Kärnten ständig verletzt werden sind und werden, daß selbst die im Artikel 7 des österr. Staatsvertrages verankerten Schutzbestimmungen nicht oder nur ungenügend erfüllt werden, scheint Konzept der im Sinne der Deutsch-Nationalen handelnden Politiker zu sein.

Obwohl der Artikel 7 des österreichischen Staatsvertrages für die ethnischen Minderheiten eine eigene Presse fordert, muß festgestellt werden, daß es zwar ein slowenisches Pressewesen in Österreich gibt, dieses allerdings zu einem Schattendasein verurteilt ist, da es von der öffentlichen Hand nicht wie die deutschsprachigen Zeitungen gefördert wird. Würden in den Verhandlungen mit Italien von Seiten der österreichischen Volksvertreter für die deutschsprachige Minderheit in Italien eigene Rundfunksendungen verlangt und darüber hinaus auch erreicht, daß in Südtirol das österreichische Fernsehpro-

gramm empfangen werden kann, wird der slowenischen Volksgruppe in Kärnten nicht gleiches Recht eingeräumt.

Obwohl der österreichische Staatsvertrag klar den Elementarunterricht in Muttersprache den Slowenen zusichert, werden 1/3 der slowenischen Kinder seit dem neuen Minderheitenschulgesetz vom Jahre 1959 nicht in ihrer Muttersprache in der Volksschule unterrichtet. Es ist klar, daß die Verweigerung des Unterrichts in der Muttersprache die Kinder aus slowenischen Familien in ihren Bildungschancen stark benachteiligt. Wenn von den Politikern ständig von Chancengleichheit in der Bildung gesprochen wird, so hat dies auch für ethnische Minderheiten zu gelten.

Obwohl die slowenische Sprache als zweite Amtssprache im Staatsvertrag für die Gebiete, in denen Slowenen angesiedelt sind, zugesichert wird, leistet sich Österreich seit Jahren eine minderheitenfeindliche Haltung in dieser Frage. So konnten die sogenannten „Ortsstellenstürmer“ ungestraft in einer beispiellosen Terroraktion oben aufgestellte zweisprachige Ortsstellen zerstören. Zu diesen Vorfällen schwiegen die Politiker. Dies obwohl in Pkt. 5 des Artikels 7 des Staatsvertrages die Tätigkeit von Organisationen, die gegen die ethnischen Minderheiten gerichtet sind, untersagt sind.

Trotz dieser eindeutigen Aufforderung können es sich auch heute noch Organisationen, wie z. B. der Kärntner Heimatdienst leisten, eine Slowenenhetze zu organisieren, um dadurch eine Atmosphäre zu schaffen, die eine vernünftige Lösung des Minderheitenproblems verhindern soll.

In obendieser Atmosphäre will das Parlament eine Jahrzehnte lang versäumte Pflicht durch Alibiaktionen nachholen. Eine Volkszählung besonderer Art kann nur das Gegenteil von dem erreichen, was vorgegeben wird, daß erreicht werden soll. Sollte eine Minderheitenfeststellung durchgeführt werden, kann das Recht der ethnischen Minderheit nicht nur nicht garantiert werden, sondern es wird schwer gefährdet.

Die Parlamentsparteien geraten in ihren Beratungen über eine Lösung des Zugeständnis der im Staatsvertrag verankerten Rechte und dazu

der Minderheitenfrage, deren Kern Begleitmaßnahmen, die diese Rechte auch absichern, sein muß, zusehends in die Abhängigkeit von rechtsradikalen Kräften. Es geht aber nicht an, daß sich das Parlament in seiner Arbeit von rechtsradikalen Umtrieben in Kärnten und Forderungen deutschnationaler Organisationen beeinflussen läßt. Eine Minderheitenfeststellung ist aber in einer Situation der Slowenen kein Instrument der Minderheit, zu ihrem Recht zu kommen, sondern das Instrument antidemokratischer Kräfte, deren Ziel eine möglichst große Einschränkung der Rechte der Minderheiten ist.

Kein Demokrat kann ernsthaft glauben, daß unter dem Druck, dem die Slowenen in Kärnten ausgesetzt sind, eine objektive Abstimmung durchgeführt werden kann.

Die Slowenen stehen unter psychologischen Druck, der von denen ausgeht, die eben diese Minderheitenfeststellung besonders befürworten. Dieser Druck äußert sich auch in gewalttätigen Aktionen gegen die Slowenen: Partisanendeklamationen werden gespielt, Sprengstoffanschläge gegen öffentliche Einrichtungen der Slowenen verübt, Ortstafeln in einem Trancezustand tiefbefriedigter Deutschnationaler zerstört und die Presse kolportiert lasserbewußt Falschmeldungen, deren Ziel es ist, die Slowenen einzuschüchtern und in der Öffentlichkeit eine antislowenische Atmosphäre zu schaffen.

Das darf nicht der Hintergrund einer Volkszählung sein.

Aus diesem Grund fordert der Zentralausschuß der Österreichischen Hochschüler-schaft die Regierung und alle Parteien sowie Interessenvertretungen und das Parlament auf, alle jene Bestrebungen einzustellen, die eine Minderheitenfeststellung zum Ziel haben. Der Zentralausschuß lehnt aus diesem Grund den Entwurf eines Bundesgesetzes, mit dem das Volkszählungsgesetz geändert wird (GZ des Bundeskanzleramtes 401926/17-VI/1/75) ab. Außerdem wird die Regierung aufgefordert, das Treiben der faschistischen Organisationen zu prüfen und jeden Hinweis auf Verstöße gegen den Artikel 7 des österreichischen Staatsvertrages nachzugehen und jene Organisationen, denen eine Verletzung des Artikels 7 nachgewiesen werden kann, aufzulösen.

Resolucija

Svetovne federalistične mladine o pravicah manjšin v Avstriji

V Valkenburgu na Holandskem je bilo decembra lani evropsko srečanje o regionalni politiki. Na tem srečanju so sprejeli vrsto zahtev in resolucij, ki so jih poslali vladam posameznih evropskih držav. Med temi je bila tudi naslednja resolucija, ki jo je poslala avstrijski vladi Svetovna federalistična mladina:

Udeleženci evropskega srečanja o regionalni politiki, ki ga je sklicala Svetovna federalistična mladina v Valkenburgu na Holandskem od 8. do 12. decembra 1975 in na katerem so bili prisotni predstavniki federalističnih gibanj, mladinskih organizacij in akcijskih skupin dvanajstih držav, zahtevajo od avstrijske vlade, da izpolni fisti del državne pogodbe, ki se nanaša na jezikovne pravice Slovencev in Hrvatov.

rali resno proučiti. O tem se bom v prihodnjih dneh pogovarjal z drugimi strankami.

Vprašanje: V mislih ste imeli, kar je izjavil dr. Pahr, češ da je Zveza slovenskih organizacij leta 1971 zahtevala štetje, ki bi preprečevalo vplivanje.

Dr. Kreisky: Tajno štetje, pri katerem bi bilo zagotovljeno, da nihče ne bi zvedel, kakšen odgovor je bil dan v rubriko o družinskem jeziku.

Vprašanje: Menim, da gre za nespornost, kajti Slovenci so to zahtevali samo za redno štetje...

Dr. Kreisky: Zdaj to v tem pogledu upoštevamo, ko predlagamo ukrepe, ki bi zagotovili, da ne bi bilo mogoče na nikogar pritiskati. Drugo pa je, ko zagovarjajo stališče, da od tega ne bi smelo biti odvisno uresničevanje določil državne pogodbe. To sem slišal tudi v Jugoslaviji in o tem se želim zdaj pogovarjati z voditelji drugih strank.

Vprašanje: Kakšen bo torej vrstni red ukrepov — ali bo najprej na vrsti manjšinski pospeševalni zakon (zakon o narodnostnih skupnostih, kot se uradno imenuje načrt) in potem o štetju?

Dr. Kreisky: Oboje bomo predložili parlamentu, toda mislim si lahko, da bo manjšinski pospeševalni zakon vsekakor deležen intenzivnega in hitrega obravnavanja. Kako bo v parlamentu, pa zdaj še ne morem napovedati.

Vprašanje: Slovenska narodnostna skupnost na Koroškem slej ko prej zavrača novelo o ugotavljanju jezikovnega porekla.

Dr. Kreisky: Tako ne gre, da se državi odreče pravica do statističnih kazalcev,

Prešernova proslava v Celovcu

manifestacija narodne zavesti in življenjske volje slovenske narodnostne skupnosti na Koroškem

Prešernova proslava v Celovcu, ki jo vsako leto priredi Slovenska prosvetna zveza, je že tradicionalna kulturno-umetniška prireditev koroških Slovencev. Letos je bila posebno svečana, saj se je odvijala v prireditveni dvorani "aula slovenica", kjer ji je dajala ustrezno ozračje umetniška razstava akademskega slikarja Franceta Slane. Zlasti pa je bila po udeležbi prepričljiva manifestacija narodne zavesti in življenjske volje slovenske narodnostne skupnosti na Koroškem, saj so se na tej prireditvi v počastitev slovenskega kulturnega praznika in v spomin največjega slovenskega pesnika Franceta Prešerna zbrali ljubitelji slovenske kulture in umetnosti iz številnih krajev južne Koroške, pridružili pa so se jim še predstavniki kulture in znanosti iz Trsta in Slovenije, ki so se v tem času udeleževali 7. Koroških kulturnih dni.

Zbranemu občinstvu, ki je kot še nikoli poprej napolnilo dvorano res do zadnjega kotička — med udeleženci so bili tudi jugoslovanski generalni konzul v Celovcu Bojan

koroški Slovenci tudi nimamo nobenega vzroka, da bi pred komur koli prikrivali svojo narodno pripadnost. "Proslava ob obletnici Prešernove smrti in ob slovenskem kulturnem prazniku naj bi združevala koroške Slovence v povezanosti z matičnim narodom in celotno slovensko kulturo, bila pa naj bi tudi ponosna manifestacija naše narodne zavesti in naše življenjske volje."

Med navzočimi je podpredsednik SPZ izrekel posebno dobrodošlico članu predsedstva Slovenske akademije znanosti in umetnosti ter predsedniku mednarodnega združenja slavistov akademiku dr. Bratku Kreftu, "ki je eden najbolj poklicanih, da nam kot slavnostni govornik na nočnejši proslavi spregovori o Prešernu". Izvajanja akademika Krefta, ki je res kot izvrsten

strokovnjak orisal pomen Prešerna in njegovih pesniških stvaritev za uveljavljanje slovenske kulture in za utrditev narodne zavesti med Slovence, objavljamo na 7. strani današnje številke.

Širino in globino Prešernovih pesnitev pa je predstavil tudi ostali del sporeda, ki je obsegal izvajanje pesnikovih nesmrtnih stvaritev v besedi in glasbi. Članica Opere SNG Ljubljana je ob klavirski spremljavi pianista Milana Stanteta občuteno zapela Prešernovi pesmi "Memento mori" (ki jo je uglasbil Stanko Premrl) in "Nezakonska mati" (v Vilharjevi priredbi), kjer je prišel njen krepki in topli aht do polne veljave. Kot recitatorji Prešernovih pesnitev pa so se uspešno predstavili naši domači prosvetni delavci Marla Polanšek (ki je recitala odlomke iz Sonetnega venca), Tonči Schlapper (Uvod h Krstu pri Savici ter Neiztrohnjeno srce) in Miha Travnik (Zdravljica), ki se jim je kot gost pridružil še znani odrski in filmski igralec Miha Baloh z Jesenic (Pevcu in Ponočnjak).

Spored proslave je bil v celoti primerno izbran in dobro podan, tako da je bila celovska Prešernova proslava vsestransko uspel in lep prispevek k počastitvi slovenskega kulturnega praznika.

Proslave in nagrade ob slovenskem kulturnem prazniku

Na osrednji proslavi ob slovenskem kulturnem prazniku, ki je bila v Ljubljani in na kateri so se zbrali najvišji predstavniki družbeno-političnega in kulturnega življenja Slovenije ter zastopniki slovenske narodnostne skupnosti na Koroškem in v Italiji, so bile podeljene Prešernove nagrade, najvišja priznanja slovenskega naroda za dosežke na področjih kulture in umetnosti. Letošnji Prešernovi nagradenci so:

- skladatelj in dirigent Rado SIMONITI — za življenjsko delo na področju glasbe;
- pisatelj Miško KRANJEC — za življenjsko delo na literarnem področju;
- pisatelj Karel GRABELJEK — za izbrano pisateljsko delo;
- slikar Avgust ČERNIGOJ — za življenjsko delo na likovnem področju;
- arhitekt Milan MIHELČ — za dosežke na področju arhitekture.

Poleg tega so podelili tudi 15 nagrad Prešernovega sklada za pomembne dosežke z vseh umetniških področij. Med dobitniki teh nagrad so Jože Babič (za režijo drame "Dva bregova" Antona Leskovca), Vojko Duletič (za režijsko kreacijo filma "Med strahom in dolžnostjo"), Jože Javoršek (za igro "Dežela gasilcev"), Svetlana Markarovič (za pesniško zbirko "Pelina žena"), Niko Matul (za scenografijo v filmih "Strah", "Povest o dobrih ljudeh" in "Med strahom in dolžnostjo"), Janez Mejač (za vlogo Razuzdanca v baletu "Razuzdančeva usoda"), Mladinski pevski zbor iz Maribora (za umetniške dosežke na mladinskem pevskem festivalu v Celju), Milena Muhičeva (za igralske vloge v minulih dveh sezonah), Marko Mušič (za spominski dom v Kolašinu), Borut Pečar

(za razstavo karikatur na Borštnikovem srečanju v Mariboru), Frane Puntar (za mladinske radijske igre), Peter in Judita Skalar (za grafično oblikovanje v zadnjih dveh letih), Tinca Stegovec (za grafično razstavo v letu 1975), Ciril Škerjanc (za izjemne koncertantske dosežke) in Milena Zupančič (za vloge Blanche v Williamsovi drami "Tramvaj Poželenje" in Zofije v Hiengovem "Izgubljenem sinu").

Slavnostni govor na osrednji proslavi je imel predsednik Zveze sindikatov Slovenije Janez Barbarič, ki je poudaril, da je France Prešeren s svojo vsestransko človečnostjo zadaljšil Slovence kot prebujajoč se narod, pa tudi kot ljudstvo, ki je v svoje politične in kulturne programe pisalo poleg narodne svobode tudi socialno pravičnost ter kulturno enakovrednost in enakopravnost.

Ob slovenskem kulturnem prazniku pa so bile številne proslave in prireditve tudi po drugih središčih in krajih Slovenije ter med Slovenci v zamejstvu, tako da je bila ob tej priložnosti še posebno prepričljivo demonstrirana enotnost vsega slovenskega naroda. Velike svečanosti so bile zlasti tudi v Kranju kot Prešernovem mestu, kjer so letos prvič podelili Prešernove ploščice najprizadevnejšim amaterskim kulturnim delavcem. Tudi v raznih drugih občinah so ob kulturnem prazniku podeljevali nagrade in priznanja zaslužnim kulturnim in prosvetnim delavcem, odprte so bile številne spominske in umetniške razstave, svojemu namenu so bili izročeni šolski in kulturni objekti in podobno. Na osrednji Prešernovi proslavi v jeseniški občini je poleg domačih skupin in solistov sodeloval tudi ženski oktet "Obir" z Obirske pri Železni Kapli, medtem ko sta na Prešernovi proslavi v Globasnici nastopila moški pevski zbor in zabavni ansambel iz Kranja.

Dvojezična knjižnica odprta v Lendavi

V Lendavi, ki je središče narodnostno mešanega ozemlja — kjer poleg Slovencev živi madžarska narodnost, so slovenski kulturni praznik počastili s posebno za tamkajšnje razmere značilno kulturno manifestacijo: odprli so novo dvojezično knjižnico, ki bo v bodoče pripadnikom obeh narodnosti služila kot pomembno kulturno žarišče.

Nova knjižnica ima že zdaj 27 tisoč knjig v slovenskem in madžarskem jeziku, razpolaga s sodobno urejeno čitalnico ter pomeni za tamkajšnje prebivalstvo važno pridobitev, saj je med občani obeh narodnosti veliko zanimanje za branje. Poleg tega pa bodo v knjižnici prirejali tudi razstave, literarna srečanja in druge kulturno-umetniške manifestacije.

Lubej in konzul Peter Zupančič, jugoslovanski kulturni in tiskovni ataše na Dunaju svetnik ambasade Borut Plavšek in predstavniki narodnih ter kulturnih organizacij koroških Slovencev — je najprej spregovoril podpredsednik Slovenske prosvetne zveze Tomaž Ogris. Poudaril je, da moramo biti koroški Slovenci še posebno hvaležni velikim možem, kot je bil pesnik France Prešeren, ki so s svojo genialnostjo in s svojim trudom postavili mali slovenski narod v eno vrsto z velikimi kulturnimi narodi. Zato pa

Razstava Jožeta Boschitza v okviru 7. Kulturnih dni v Celovcu

V okviru letošnjih Koroških kulturnih dni (o katerih obširno poročamo na 5. strani današnje številke — op. uređ.) je v Delavski zbornici v Celovcu razstavljal Jože B o s c h i t z . Petindvajsetletni slikar, trenutno še študent dunajske likovne akademije, se je predstavil z 12 slikami najnovejšega datuma. Večina so bile risbe z ogljem, zastopana pa je bila tudi risba v tušu ter olje.

Jože Boschitz se je rodil leta 1951 v Železni Kapli. Po maturi na slovenski gimnaziji v Celovcu je začel študirati slikarstvo in psihologijo, kar je za razumevanje njegovih del pomembno. Imel je že nekaj razstav, nazadnje v galeriji Hildebrand v Celovcu.

Čeprav je še na začetku umetniške poti in razvoja, se opaža v predstavljenem izrezu nekaj komponent, ki so značilne. Prav bi bilo, da bi ostal slikar temu zvest in da bi se s poglobljenim študijem in opazovanjem dokopal do izpopolnjenih oblik izražanja. Prepričevalen je zlasti v risbi, v oglju in tušu, medtem ko je v edini oljni sliki ostal nekoliko neizrazit in nepritegljiv.

Osnovna značilnost je zavzetost za socialno problematiko; to je poudaril tudi v intervjuju. Zanima ga problem malega človeka, tako kmeta kot delavca. Ta "ponižani" človek je pravzaprav skiciran v podobah s kmečkih dvorišč, opravil okrog klanja itd. Opazuje živ-

ljenje v gostilnah, za slikarje tako specifičnem motivu. V njem nadaljuje Boschitz po svoje bogate tradicije zahodnoevropskega slikarstva ob koncu prejšnjega stoletja, ki si je izbralo prav življenje v gostilnah in zabaviščih za glavno vsebino svoje družbene kritike.

Drugo vprašanje, ki se pojavlja v tematiki, je pokrajina. Vendar ne v obliki nekega pejzaža, temveč po človeku preoblikovano okolje.

Tretja značilnost, ki je opazna, je odzivnost na sodobno politično dogajanje v svetu. Prav pomenljiv je eden izmed naslovov: Ptica svobode nad španskim nebom.

Sama motivika in zavzetost pogojujeta realizem izražanja. Slikar izbija vedno iz vsebine k formi in ne obratno. Enako važen je zanj pogovor z upodobljenecem, z ljudmi nasploh. V izmenjavah mnenj vidi Boschitz tisto pot, ki naj da smisel tudi likovnemu izražanju.

Ob koncu še nekaj misli k organizaciji. Prireditve razstave ne more in ne sme biti nekaj postranskega ob vrsti predavanj, ali samo stvar umetnika, ki je bil izbran. To naj se tiče tako postavitve kot predstavitev razstavljalca. Zaslužila bi več osebne zavzetosti in interesa.

Janez Tehovnik

ANTON SVETINA :

Iz zgodovine Pliberka in okolice

Urbar cerkve izkazuje 22 krav in 11 ovac, podvrženih davkom. Cerkev prejema od podložnikov 190 goldinarjev 31 krajcarjev in 2 novčiča ter nekaj pšenične moke in ovsa na zakupnini. Na davkih pa plačuje cerkev 116 goldinarjev v Celovec. Za vojaške dajatve je bilo v letih 1649 in 1650 plačanih 254 goldinarjev in tudi za leto 1651 je že vse plačano, ker pa so te dajatve vsako leto drugačne, niso vpisane v urbar. Cerkev ima tudi pravico do lavdemijev, le vikar dobiva od tega honorar in sicer od 10 njiv ene podložne kmetije en tolar, isto dobivajo tudi cerkveni ključarji.

Nato je vizitator zaslísal oba cerkvena ključarja, Matijo in Gregorja Gutsmana, ki sta izjavila, da mora vikar ob priliki obveznih maš dajati obede iz svojega, cerkev prispeva le za vino in to dva do tri goldinarje po kakovosti vina. Na dan rešnjega telesa plača cerkev obed za duhovnike in za druge uradne osebnosti pri procesiji, na dan Octava Corporis Christi pa plača obed meščanstvu.

Nato je vizitator zaslísal oba kaplana. Prvi kaplan, Mihael Stergar, brat vikarja Jurija Stergarja, je bil rojen v mestu Kranj. Duhovnik je eno leto, ordiniran je bil na naslov lavantinskega škofa, od katerega je prejel tudi avdijsko pismo. Študiral je filozofijo in dosegel bakalaureat. Humanistiko je končal v Celovcu, kazuistiko pa je študiral privatno. Dovoljenje za dušebrižništvo mu je bilo izdano od škofa, toda le do prihodnje škofijske vizi-

tacije, nadzorovati ga pa mora pri izvrševanju dušebrižništva brat vikar. Kaplan Stergar je bil naslednik kaplana Janeza Vričko, ki je bil dolgo vrsto let kaplan v Pliberku in je umrl 9. marca. Mihael Stergar je bil pred tem kaplan v Mozirju, toda brez cura animarum.

Drugi kaplan je bil Janez Volgard, rojen v Zitari vasi pri Dobri vasi v akvilejski škofiji, ordiniran je bil ravno tako na naslov lavantinskega škofa Alberta Priama. Ima odsvolilna pisma od akvilejskega generalnega vikarja Bernarda Valvasorja z dne 30. aprila 1651. Pravico do dušebrižništva ima tudi le začasno do prihodnje škofijske vizitacije. Končal je filozofske študije na Dunaju, kjer je prejel čin bakalaureja in je tam študiral eno leto govorništvu in teologijo, potem pa je študiral dve leti v Celovcu kazuistiko. Zoper njega ni bilo nikakih pritožb.

Najbolj zanimivi pa so podatki, ki jih je vpisal vizitator v zapisnik o takratnem pliberškem učitelju Janezu Kurmešu. Takole začena vizitator njegovo zaslišanje: "Vocavi ludi-vecicem domo. Joanem Khurmss virum bonorum morum, et latinae et germanicae linguae et scripturae et musicae peritum, etiam organistam...". kar bi se po slovensko glasilo takole: Dal sem poklicati gospoda Janeza Kurmeša, moža lepega vedenja, veččega latinskega in nemškega jezika v govoru in pisavi kakor tudi podkovanega v glasbi, ki je tudi organist... V cerkvi ima odrejen poseben prostor,

13 kjer igra na grle in s petero dečki poje pri mašah in večernicah ter pri drugih cerkvenih ceremonijah. Učencev ima okoli trideset; večina njih se uči latinščino in nemščino, petero se jih uči glasbo, dva pa aritmetiko. Študiral je filozofijo na Dunaju in postal Baccalaureus philosophiae. Ko je bil vprašan o svoji plači, je odgovoril, da ima nekaj malega. Ima pa možnost preživljanja, ker je meščan in ima poleg hiše tudi polja in gozdove, ki ga vzdržujejo. Kot učitelj ima plačo od mesta v znesku 24 goldinarjev, obede pa dobiva pri vikarju ali namesto obedov 24 dolginarjev. Razen tega dobiva od župne cerkve 4 goldinarje, od osem podružnic, ki jih redno obiskuje na dan posvečenja in na dan patronata, pa od vsake po pol goldinarja. Prosi škofa, naj bi dovolil povišanje tega honorarja na en ali dva goldinarja. Bratovščina sv. Nikolaja mu tudi daje po en goldinar letno, kar je dovolj, ker imajo le enkrat na leto cerkveno opravilo. Službo organista pa opravlja brezplačno in to delo podarja cerkvi, ker za to službo ni predvidene plače. Pač pa prosijo meščani, naj bi za zidavo orgel izdal škof ukaz, naj vsaka podružnična cerkev plača pet do deset goldinarjev, meščani pa bi bili pripravljene prispevati po svojih možnostih, da bo učitelj, ki je tudi organist, na orglah igral.

Vizitator je označil učitelja za gospoda, ker je bil meščan in akademično izobražen. Učitelj Kurmeš je bil brez dvoma koroški Slovenec, ker je vizitator posebej naglasil, da je večč tudi nemškega jezika. Pri službi božji se je tako v župni cerkvi kakor tudi pri podružnicah pelo v slovenskem jeziku, kar smemo sklepati po ugotovitvah iz leta 1641, ker so žele tega leta prositi pliberški meščani škofa za do-

voljenje, da bi se v nedeljah smela enkrat vršiti služba božja tudi v nemškem jeziku.

Končno je vizitator pri župnici Pliberka pregledal še beneficij sv. Janeza Krstnika in ugotovil, da ima ta beneficij v zakupu domači vikar za letno zakupnino 50 goldinarjev in za en stot lanu, plačati pa mora sam deželi vse davke in druge dajatve, kar je znašalo v letu 1651 61 goldinarjev 3 reparaže in 20 novčičev.

Prihodnji dan, 20. marca 1652, je vizitator najprej pregledal podružnično cerkev v Nonči vasi (ecclesia Beatae Virginis Mariae in arena sive im Sandthaus, quae incorporata est cum urbario Ecclesiae Parochiali ad Bleyburg), kar pomeni, da je bila ta podružnica z urbarjem vred inkorporirana župni cerkvi v Pliberku. Pri tej podružnici je obstajala bratovščina prvotno sv. Florijana, sedaj Device Marije, ki je imela 100 članov, od katerih je vsak plačeval letno dva krajcarja, imela pa je še 7 krav in 15 ovac, podvrženih dajatvam. Razen tega je imela ta bratovščina v lasti nekaj njiv, ki so dajale dva goldinarja zakupnine, davkov pa je plačevala 44 krajcarjev.

Nato je vizitator odšel k podružnični cerkvi sv. Jakoba v Dobu (ecclesia S. Jacobi in Aich), kjer sta cerkvena ključarja Andrej Svetič in Martin Hožar izjavila, da ta cerkev nima nikakih dohodkov razen enega travnika, ki daje en goldinar zakupnine.

Tisti dan se je vizitator ustavil še na pliberškem gradu, kjer je pregledal tamkajšnje kapelo (ecclesia S. Spiritus, sanctorum apostolorum Petri et Pauli in Castro Illustr. Domini Comitum Henrici Ludovici de Turris, sitae supra Bleyburgensum).

(Nadaljevanje v prihodnji številki)

Uspešno delovanje Slovenskega prosvetnega društva „Edinost“ v Pliberku

Tudi mi smatramo za potrebno, da poročamo o našem prosvetnem delu v Pliberku in okolici. Morda bo kak „dolgi jezik“ rekel, da pliberški prosvetaši „spimo“, kar seveda ne drži. Stara navada je, da ob koncu leta naredimo bilanco o delu in uspehih in pa tudi o tem, kaj bi se dalo še boljše napraviti.

Tako je naše društvo spet napravilo obračun dela v letu 1975. Z zadovoljstvom lahko ugotovimo, da je bilo lansko leto uspešno za prosvetaše našega društva in upamo, da so bili z našim delom zadovoljni tudi občani. Naloge in smernice, ki si jih je zadal odbor niso bile majhne in lahke. Seveda je bilo potrebno mnogo dela in priprav, da se je vse to dalo uresničiti. Ker o marsikateri številnih prireditvah v našem listu nismo poročali, hočemo danes naštetih vsaj glavne prireditve, ki smo jih imeli v lanskem letu.

19. januarja je imelo Slovensko prosvetno društvo „Edinost“ svoj občni zbor. Izvoljen je bil nov odbor pod vodstvom Joška Hudla. 25. januarja je bil pri Schwarzlnu v Pliberku društveni ples, ki je zelo lepo uspel. 27. februarja je bila pri Schwarzlnu filmska predstava „Cvetje v jeseni“ s sodelovanjem Slovenske prosvetne zveze. 8. marca je bila kulturna prireditev — literarni večer — s sodelovanjem obeh pevskih zborov našega prosvetnega društva. 14. marca sta zbor SPD „Edinost“ sodelovala na tradicionalnem srečanju pevskih zborov v Črni in na Ravnah, ki

gostovala s „Koziko in Liziko“. 1. maja je „Oder 73“ gostoval s komedijo „Strogo zaupno“ v Globasnici na Kulturnem festivalu. 4. maja je na kulturnem festivalu v Globasnici nastopil „Oder 73“ z recitalom „Umrli so, ko cvetel je maj“. Aprila in maja je dramska skupina „Oder 73“ s komedijo „Strogo zaupno“ gostovala na Radišah, v Železni Kapli, v Št. Primožu in v Glinjah pri Cingelcu na Trati. 13. maja je mešani pevski zbor „Podjuna“ sodeloval na proslavi v Prevaljah. 19. maja je „Oder 73“ nastopil pri Schwarzlnu s kabaretom „Šel je popotnik skozi koroški vek“. Na množični manifestaciji koroških Slovencev ob 30-letnici zmage nad fašizmom, 25. maja v Pliberku, je glavno breme priprav in izvedbe imelo naše prosvetno društvo „Edinost“. 14. junija je bil v Schwarzlnovi dvorani „Večer pesmi, plesov in glasbe“. Sodelovali so prosvetaši Delavsko prosvetnega društva Kidričevo, Kulturno prosvetno društvo Cirkovci in ansambel Toneta Celana. 6. julija je mešani pevski zbor našega prosvetnega društva „Podjuna“ gostoval v Št. Vidu pri Stični. Julija je naše prosvetno društvo posredovalo 50 našim otrokom 14-dnevno letovanje v Novi Baški in Izoli. 30. avgusta in 1. septembra je Slovensko prosvetno društvo „Edinost“ prvič postavilo šotor na pliberškem sejmu, v katerem so postregli s pijačo, jedajo in godbo. Ta poskus je uspel in ga bomo prakticirali tudi v bodoče. 26. oktobra je s posredovanjem Slovenske prosvetne zveze pri Schwarzlnu gostoval svetovno znani „Slovenski oktet“. V novembru je društvo v Schwarzlnovi dvorani priredilo plesni tečaj, ki je dobro obiskan in se še nadaljuje. 30. novembra so bilčovski prosvetaši gostovali pri

Schwarzlno z igro „Jezusovi apostoli“. Ob obletnici smrti prejšnjega predsednika SPD „Edinost“ Lovra Potočnika, mu je naše društvo odkrilo nagrobni kamen. Te spominske svečanosti se je udeležilo lepo število ljudi. 31. decembra pa je bilo spet tradicionalno silvestrovanje pri Schwarzlnu. Organiziral ga je pevski zbor „Podjuna“ pod pokroviteljstvom Slovenskega prosvetnega društva „Edinost“. Prireditve je izredno lepo uspela. Bilo je toliko ljudi, da dvorana ni sprejela vseh gostov.

Tako smo v glavnem našeli vse akcije oziroma prireditve, pri katerih je neposredno sodelovalo ali organiziralo Slovensko prosvetno društvo „Edinost“ v Pliberku. Sem niso vštete številne vaje obeh zborov — moškega in mešanega, vaje igralskih skupin, seje in družabni večeri sodelavcev. Da smo lansko leto mogli tako uspešno delovati, gre predvsem zahvala Slovenski prosvetni zvezi v Celovcu, ki je dala izdatno pomoč

Slovenski atletski klub

vabi na

4. ples SAK

ki bo na pustno soboto ob 20.00 uri pri Šoštarju v Globasnici.

Igra ansambel Toneta Celana

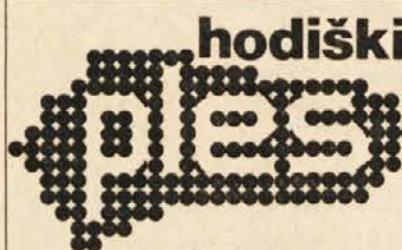
Vsi prisrčno vabljeni

Odbor

ter neumornim idealistom in vodjem zborov oziroma skupin. Posebno priznanje in zahvala pa velja našemu predsedniku Jošku Hudlu, ki vlaga ves svoj čas in svoje sposobnosti v napredek našega prosvetnega društva. Prepričani smo, da bo leto 1976 prav tako plodovito in polno kulturnega dela in uspehov.

Odbornik

spd »zvezda« v hodišah vabi na

ki bo v soboto, 21. feb. 76 ob 19. uri pri Čimžarju v dvorcu nastopata: tamburaški ansambel iz hodiš mešani zbor št. Jakob v rožu igrata: ansambel »dobri znanci«

Bače ob Baškem jezeru

V družini Foltija in Marije Kargl pd. pri Jerutu v Bačah, so pred nedavnim obhajali zelo vesel in prijeten dogodek. Dobili so naraščaj — rodil se je namreč zdrav in krepak sinček. Srečnemu družinskemu paru k temu veselemu dogodku prav iz srca čestitamo in želimo, da bi mladi potomec bil zdrav in vesel in v veliko veselje Jerutovih.

Prepričani smo, da ga bodo vzgojili v vrednega sina, ki bo hodil po stopinjah svojih staršev in prednikov. Tudi dedej je srečen in se zelo veseli, da ima vnuka. Seveda bo imel eno delo več, ko bo moral vnukačasih popestovati, kar pa bo prav gotovo rad storil, saj ga ima neizmerno rad.

SLOVENJI PLAIBERK:

Uspešna prireditev SPD „Vrtača“

V nedeljo 8. februarja 1976 je v Slovenjem Plajberku gostovala Slovensko prosvetno društvo „Danica“ iz Št. Vida v Podjuni s spevoigro „Vasovalci“ in s „trium Korotan“.

Člani SPD Vrtača in tudi ostali Plajberžani smo podvzeli vse potrebne organizacijske prijeme in zato tudi uspeh ni izostal. Tako je polna dvorana Plajberžanov v nedeljo zvečer pričakala igrance in pevce SPD Danice iz Št. Vida v Podjuni.

Predsednik domačega društva „Vrtača“, dipl. inž. Feliks Wieser je vse navzoče posebno še goste iz Podjune toplo pozdravil. Med drugim je opozoril tudi na to, da igralska skupina in trio Korotan SPD Danica vršita pomembno kulturno poslanstvo med koroškimi Slovenci, hkrati pa bogatita koroško kulturo nasploh, to se pravi, da morajo tudi nemško govoreči sodeželani biti ponosni na ustvarjalno delo članov SPD Danica iz Št. Vida v Podjuni. V nadaljevanju je predsednik opozoril tudi na to, da vsi nastopajoči žrtvujejo svoj prosti čas za kulturno ustvarjanje. Prosvetašem SPD Vrtača naj bo to za vzgled in v spodbudo za bolj aktivno delo na prosvetnem področju. Predsednik dipl. inž. Wieser je posebej pozdravil Hanzija Kežarja, ki s svojim talentom in s svojo požrtvovalnostjo mnogo prispeva k temu, da je SPD „Danica“ zaslovela tudi zunaj naših meja. Med drugim je predsednik pozdravil tudi predsednika Slovenske prosvetne zveze Hanzija Weissa, predsednika Slovenskega prosvetnega društva Borovlje Andreja Wieserja in slovenskega občinskega odbornika v Borovljah Feliksa Wieserja — Sašelna.

Vsi navzoči so bili nad izredno lepo podano spevoigro zelo navdušeni in tudi trio Korotan je žel vse simpatije občinstva. Prisrčne družabnosti in dobrega razpoloženja po končanem sporedu ni in ni hotelo biti konca. Ura je kazala že na polnoč, ko so se domačini in dragi prosvetaši iz Podjune začeli razhajati. Vsi smo izrazili željo, da bi nas SPD Danica z Št. Vida v Podjuni čimprej spet obiskalo.

Odbor SPD Vrtača

Gimnazijski ples uspel

Letošnji maturanti slovenske gimnazije so prejšnjo sredo v Delavski zbornici priredili gimnazijski ples. Čeprav je sprva kazalo, da bo obisk slab, se je pozneje vendar zbralo lepo število obiskovalcev, tako, da so prireditelji lahko bili zadovoljni. Poleg številnega občinstva, se je plesa udeležil tudi jugoslovanski generalni konzul v Celovcu Bojan Lubej, celovski župan Leopold Guggenberger, vodja manjšinskega oddelka pri deželni šolski svetni inšpektor Rudi Vouk, strokovni inšpektor za slovensčino dvorni svetnik Valentin Inzko in profesorji Slovenske gimnazije z ravnateljem dvornim svetnikom dr. Pavlem Zablatnikom na čelu. Na plesu pa so bili tudi nekateri predavatelji 7. koroških kulturnih dnevo, ki so se že nahajali v Celovcu ter predstavniki slovenskih narodnih organizacij na Koroškem.

Osmošolec Grilc je poleg gostov pozdravil sodelujoči godbi in sicer ansambel „Sinkopi“ iz Izole ter „Fantje iz Podjune“, ki sta skrbela za živahno razpoloženje v dvorani. Moramo reči, da so osmošolci pri izbiranju godb imeli srečno roko, saj so dobro igrali tako eni kot drugi. „Sinkopi“ so imeli na sporedu

celo nekatere nemške popevke, kar pa nekaterim obiskovalcem prireditve ni bilo čisto po volji. „Fantje iz Podjune“ pa so po večini igrali Avsenikove melodije. Tako je na prireditvi bilo veliko priložnosti za plesalce mlajše in starejše generacije, saj sta se godbi vedno menjali in je v dvorani bila vedno priložnost za ples. Osmošolci pa so seveda morali skrbeti tudi za zbiranje sredstev za maturitetno polovanje. Vnovčevali so rože in na dražbi prodali torto. To jim je prineslo dober izkupiček, pa tudi pro-

ČESTITAMO

V sredo je starosta slovenskih izseljencev na Koroškem Gašper Trupelc na Koroškem obiskal Mateja Mateja pri Podkloštru obhajal svoj 99. rojstni dan. K visokemu jubileju iskreno čestitamo z najboljšimi željami!

stovoljni prispevki pri vstopnini niso bili slabi, kajti obiskovalci so vedeli, kaj se pravi „Če študent na rajžo gre...“

Ob veselih zvokih je Gimnazijski ples trajal do zgodnjih jutranjih ur.

Zdravniško društvo SRS obiskalo Koroško

Zdravniško društvo SRS je tudi letos pripravilo izlet na Koroško. Ob tej priložnosti so se zdravniki iz Slovenije srečali v petek 6. februarja s slovenskimi koroškimi zdravniki v Pliberku pri Brezniku. Skupino slovenskih zdravnikov je na izletu po Koroškem spremljal veliki prijatelj koroških Slovencev in odlični poznavatelj naših razmer inž. Pavle Žavcer — Maljaž.

Tajnik NSKS dipl. jur. Filip Warrasch in tajnik Zveze slovenskih organizacij na Koroškem dipl. inž. Feliks Wieser sta navzočim na kratko orisala trenutno narodnostno-politično situacijo. Ob tej priložnosti je bilo govora tudi o „prestevanju posebne vrste“ slovenske narodne skupnosti na Koroškem. Vsi navzoči so nameravali „ugotavljanje manjšine“ označiti za nedemokratično in neprimerno v zvezi z izpolnjevanjem člena 7 avstrijske državne pogodbe.

V teku večera so si zdravniki s tostran in onstran meje v živahnih pogovorih izmenjali izkušnje iz

vsakdanje zdravniške prakse. Pogovor je potekal tudi o tem, kakšne so možnosti napredovanja slovenskih zdravnikov v koroških bolnišnicah. Mnogi so ob tej priložnosti orisali težave v svoji vsakdanji praksi.

Istega dne so člani slovenskega zdravniškega društva obiskali tudi slovensko gimnazijo v Celovcu, kjer jih je pozdravil in sprejel ravnatelj dr. Pavle Zablatnik. Naslednji dan so izkoristili za ogled Podjune.

Slovensko prosvetno društvo Borovlje vabi na veseloligro

LUMPACIJ VAGABUND

v nedeljo 29. februarja 1976 ob 14.30 uri v dvorani pri Cingelcu na Trati.

Gostujejo: Igralci SPD Radiše Prisrčno vabljeni! Odbor

Film „Pastirci“ navdušuje mladino

Slovenska prosvetna zveza je v preteklem letu beležila velik uspeh s posredovanjem slovenskih filmov našim rojakom ob Zilji in Dravi. Ta dejavnost sicer že vsa povojna leta velja kot sestani del delovanja centralne prosvetne organizacije, kajti slovenski človek na Koroškem je po njeni zaslugi imel priložnost videti vse znane slovenske celovečerne filme, ki so bili posneti v povojnih letih. Televizijski film „Cvetje v jeseni“ je videlo nad 4000 ljudi, kar je v našem primeru izredno velik uspeh, posebno še zato, ker je SPZ s filmom šla tudi v odmaknjene kraje in v majhne dvorane. Zato je bilo potrebnih štirideset filmskih predstav.

Še vzporedno s filmom „Cvetje v jeseni“ je SPZ v svoj program dobila slovenski mladinski film „Pastirci“, ki ga je znani režiser France Štiglic posnel po istoimenski povesti

pisatelja Franceta Bevka. Imenovani film je najprej prikazala v Dobri vasi ob dnevu varčevanja lani oktobra. Potem je film bil prikazan dijakom Dijaškega doma Slovenskega šolskega društva v Celovcu, nato v Slovenjem Plajberku, februarja pa na dveh predstavah za dijake Slovenske gimnazije ter v Tinjah. Zdaj pa bodo „Pastirci“ na razpolago krajevnim društvom na podeželju in to predvsem mladim gledalcem, kajti film je narejen prav za mladino, ki se ob vsaki predstavi lepo zabava. Pa ne samo to, film „Pastirci“ je poleg tega izredno poučen, ker prikazuje sicer preprosto življenje pastirjev na paši, ki je vendar polno dogodkov, ki mlade ljudi vznemirja in spravlja čestokrat tudi v strah, prepri in zavist. Pisatelj France Bevk je v tej povesti znal prikazati tudi vzgojne momente, ki jih je režiser Štiglic v filmu odlično prikazal. Zato je film priporočljiv za mladino v šolski dobi, seveda pa je tudi lepo razvedrilo za starejše gledalce. Razen tega je film posnet v barvah in je že s tega vidika čudovita paša za oči.

Krajevnim prosvetnim društvom priporočamo, da se pri Slovenski prosvetni zvezi dogovorijo za termin predstave v mesecu marcu in da mladini omogočijo predstavo tega tako čudovitega filma.

Slovenska prosvetna zveza pa ima na razpolago že nov film, ki ga bo v prihodnjih tednih predstavila širši javnosti.

Slovensko prosvetno društvo „Danica“ v Št. Vidu v Podjuni vabi na

4. PLES „DANICE“

21. februarja 1976 ob 19.30 uri pri Voglu v Št. Primožu.

Vsi prisrčno vabljeni!

Odbor

7. Koroški kulturni dnevi v Celovcu

Na otvoritvi je dr. Avgustin Malle, ravnatelj Slovenskega znanstvenega inštituta v Celovcu, v imenu pripravljalnega odbora med gosti iz Slovenije posebej pozdravil dr. Vladimira Bračiča, rektorja univerze v Mariboru; Bojana Lubeja, generalnega konzula SFRJ v Celovcu; Jožeta Hartmana, predsednika komisije za zamejstvo pri SZDL Slovenije; Mira Lužnika, predstojnika pedagoške službe Slovenije ter člana Republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje; dr. Frana Zwitterja, predstavnika ljubljanske univerze ter kot gosta iz Trsta ravnatelj tamkajšnjega Slovenskega raziskovalnega inštituta dr. Karla Šiškovca.

Nato je dr. Malle prebral pismo, ki ga je naslovila na pripravljalni odbor članica IS Skupščine SRS ter predsednica republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje, Ela Ulrich - Atena. V njem je ocenila Koroške kulturne dni kot vzgled izredno tvornega in plodnega sodelovanja med znanstveniki-proučevalci iz vrst koroških Slovencev in matičnega naroda.

V uvodnih besedah je dr. Malle podal smernice, ki naj bi jih v bodoče upoštevali organizatorji kulturnih dni. Naglasil je potrebo po bolj kritičnem pristopu koroških Slovencev samih do te znanstvene prireditve ter menil, da naj bi koroški znanstveni delavci nadaljevali sodelovanje s tistimi strokovnjaki in znanstvenimi ustanovami kot doslej; hkrati pa naj bi našli oblike in možnosti sodelovanja tudi z onimi ustanovami, ki so šele pred kratkim nastale. Posebej je omenil univerzo v Mariboru, univerzo v Celovcu ter Slovenski raziskovalni inštitut v Trstu. Pri tem naj bi opravljal celovški Slovenski znanstveni inštitut vlogo koordinatorja. Vse to naj bi pripomoglo k temu, da bi pozneje mogli raziskovalci s Koroške v prvi vrsti sami oblikovati program Koroških kulturnih dni.

V pozdravni besedi je rektor nove univerze v Mariboru dejal, da je ena izmed nalog, ki si jih je zadala ta ustanova, navezati in vzdrževati stike tudi s koroškimi znanstvenimi delavci.

Akademik Bratko Kreft, ki je navzoče pozdravil tudi v imenu predsednika Slovenske akademije znanosti in umetnosti Josipa Vidmarja, je predaval o življenju in delu Ivana Cankarja, katerega stoletnice rojstva se leto Slovenci spominjamo. V predavanju, ki je bilo za poslušalce izredno doživljeno, je Bratko Kreft predstavil Cankarja kot umetnika slovenske besede, ustvarjalca umetniške oblike našega proznega jezika, družabnega kritika, puntarja in revolucionarja v socialnem smislu in kot človeka, ki se je zavedal svoje odgovornosti pred narodom.

Član madžarske narodnosti v Sloveniji, pravnik Ferenc Hajoš ter socialni geograf in profesor ljubljanske univerze, Vladimir Klemenčič, sta govorila o dvojezičnosti v Socialistični republiki Sloveniji na narodnostno mešanem ozemlju v Prekmurju. Poročala sta o tem, kako se v območju, kjer živijo Slovenci in Madžari, uresničujeta tista ustavna določila, ki nudijo narodom in narodnostim Jugoslavije enakopravne razvojne možnosti. Poudarjala sta, da se razmerje med številom Madžarov in Slovencev na nacionalno mešanem ozemlju ni bistveno spremenilo in to kljub temu, da v času, ko doživlja ta prostor hiter gospodarski in socialni razvoj, za katerega so karakteristične tendence razkroja klasične agrarne in oblikovanje moderne industrijske družbe in se lahko v zvezi s tem razvojem uveljavljajo nove

oblike, ki pogojujejo asimilacijo narodnosti. Posebno to dejstvo kaže na to, da so bili člani madžarske narodnosti v družbenem življenju enakopravni. Zaključila sta z ugotovitvijo, da madžarska kultura in madžarski jezik nista le formalno pravno zaščitena, temveč da sta tako vtkana v družbeni proces in v vse oblike vsakodnevnega življenja (pri čemer sta poročala o zelo visoki stopnji dvojezičnosti večinskega in manjšinskega naroda), da jima je zagotovljen tudi njun razvoj in da zagotovitev enakopravnosti madžarskemu jeziku v pogojih dvojezičnosti in družbene stvarnosti nikoli ni bila pa tudi v bodoče ne more biti vezana na pogoje, kot sta to število ali odstotek madžarskega prebivalstva.

Dr. Tone Zorn z Inštituta za narodnostna vprašanja v Ljubljani je v drugi sekciji govoril o problematiki kulturne avtonomije za koroške Slovence v dvajsetih letih. Analiziral je zunanje politične faktorje ter notranjekoroške momente, ki so se uveljavili že ob nastanku te zamisli ter potem v teku pogajanj z zastopniki Slovencev. Dejajle, da so pri tem, ko so se zgledevale pri tujih zgledih, n. pr. pri eston-

jih, kjer živijo pripadniki manjšine skupaj s pripadniki slovenskega naroda naravno, da pripadniki obeh narodnostnih skupnosti poznajo oba jezika, še posebej, ker je le na takšen obojestranski poznavanju obeh jezikov mogoče zasnovati in uresničiti institucionalno dvojezičnost na narodno mešanem ozemlju.

Do spoznanja, da je načinov, kako se uveljavljajo enakopravne možnosti o dvojezičnem šolstvu lahko več, je privedlo predavanje Sergeja Lipovca. Dejajle, da ima sedanja ureditev šolstva na socialno strukturo slovenske narodnostne skupnosti negativen vpliv zaradi tega, ker ne omogoča njihovim članom zadovoljivo možnost izobraževanja. Kot eno osnovnih pomanjkljivosti šolske strukture pri Slovencih v Italiji je navedel pomanjkanje določenih študijskih smeri. Opozoril je tudi na krivico, ki se že desetletja godi Slovincem v Benečiji. Oni še danes nimajo možnosti, da bi svoje otroke pošiljali v slovenske šole.

V drugi sekciji je govoril Teodor Domej o slovenski narodno prerodni misli na Koroškem do leta 1848. Razlikoval je med temi fazami preporodnega gibanja. Dejajle, da je za prvo

naslanjal na delo Trstenjaka. Vinko Zwitter vidi narod zgolj kot kulturno skupnost, ob tem pa preveč pušča druge bistvene družbene faktorje. Vrhu tega se skuša približati pojavi z biologističnega vidika.

V soboto je ing. Blaž Singer, ki je poznan kot dober poznavatelj gospodarskih razmer na Južnem Koroškem, nastopil z referatom „Koroški Slovenci in koroški centralni prostor“.

V prvem delu svojega referata je predavatelj orisal permanentno gospodarsko izpodrivanje koroških Slovencev v monarhiji, prvi republiki in vse do današnjega časa. V nadaljevanju je nakazal razvoj koroškega gospodarstva do leta 1961. S pomočjo statističnih podatkov je predavatelj prepričljivo dokazal gospodarsko zapostavljanje Južne Koroške in slovenske narodne skupnosti. Zelo spretno je kot dokaz zapostavljanja vpletel v svoj referat sezonsko brezposelnost, razvoj primarnih, sekundarnih in terciarnih gospodarskih dejavnosti, število delovnih mest in druge pokazatelje gospodarsko-socialne slike Južne Koroške in Koroške nasploh.

Na koncu pa je referent ugotovil, da tudi osnutek „novega“ centralnega koroškega prostora nosi v sebi instrumente gospodarskega zapostavljanja pretežnega s Slovenci naseljenega ozemlja Južne Koroške.

Prav tako v soboto je dipl. ing. Feliks Wieser govoril o „Nekaterih oblikah zapostavljanja koroških Slovencev“. Referent je v uvodu poudaril, da moramo kadar govorimo o zapostavljanju razlikovati med nacionalnim in socialnim zapostavljanjem. Ko je govoril o socialnem zapostavljanju je med drugim dejal: „Sovpadanje nacionalnega in socialnega zapostavljanja na Južnem Koroškem ima za posledico, da komponenta socialnega zapostavljanja v vskdanem življenju in v zavesti ljudi sploh ne pride do izraza.“

V nadaljevanju je govoril o diskriminaciji pripadnikov slovenske narodne skupnosti v socialni mobilnosti, pri zaposlovanju v javnih službah in o socialni diskriminaciji v izobraževanju.

Referent je poudaril, da je na Koroškem zapostavljen vsak tisti prebivalec, ki želi ostati Slovenec in se noče odpovedati svoji kulturi in nacionalni pripadnosti ter se želi kljub temu vključevati kot aktiven člen v normalni tok avstrijskega gospodarskega in političnega življenja.

Razlog, zakaj na Južnem Koroškem ni ustreznega dvojezičnega poslovanja v uradih, ki bi morali po sedmem členu Avstrijske državne pogodbe poslovati dvojezično, vidi predavatelj tudi v strukturi šolstva, ki ni v stanju dati absolutno šol ustrezno strokovno podlago. Referat ing. Blaža Singerja in dipl. ing. Feliksa Wieserja sta se v marsičem dopolnjevala in sta na 7. Koroških kulturnih dneh bila edina, ki sta se ukvarjala z gospodarsko problematiko koroških Slovencev in Južne Koroške.

Sporod predavanj Koroških kulturnih dni sta zaključila univ. prof. Bogo Grafenauer ter asistent dr. Erik Prunč. Grafenauer se je bavil z kontinuiteto tez o slovenski zgodovini v koroškem nemškem zgodovinsko zadnjih šestdesetih let. Glavna značilnost tega zgodovinskega poskusa dokazati nepomembnost slovenskega življa na Koroškem ter odstraniti ali vsaj razvredniti slovensko komponento v

(Dalje na 8. strani)

V dneh od 6. do 8. februarja so se v celovski Delavski zbornici odvijali 7. Koroški kulturni dnevi. Predavatelji so se vsebinsko v pretežni meri osredotočili na koroško problematiko, v ostalem pa med drugim pokazali, v kakšnem položaju se nahajata slovenska narodnostna skupnost v Italiji ter madžarska narodnost v Prekmurju, s kakšnimi problemi sta soočeni in kako jih skušajo reševati.

Prireditve, na kateri so se uveljavili tudi koroški znanstveni delavci, je imela prav tako kot tudi v preteklosti nalogo, da seznanijo poslušalce z nekaterimi novimi pogledi na našo stvarnost ter zgodovinski razvoj, da nudi koroškim kulturnim, znanstvenim in političnim delavcem priložnost za medsebojno izmenjavo mnenj ter za kontakte z znanstveniki iz matične domovine.

škem modelu kulturne avtonomije ter rešitvi šolskega vprašanja danske manjšine v deželi Schleswig-Holstein, nemško nacionalne stranke (v opoziciji so bili socialni demokrati) hotele uveljaviti Slovincem najbolj nenaklanjene oblike, med drugim tudi izključno subjektivni princip pri ugotavljanju narodnosti posameznika. S tem je opozoril na značilne paralele s sedanjimi načrti glede reševanja narodnostnega vprašanja na Koroškem.

Petkov popoldanski program je bil posvečen vprašanju manjšinskega šolstva ter koroški kulturni politični zgodovini.

V prvi sekciji je Albina Lük referirala o manjšinskem šolstvu v Prekmurju, član tržaškega Slovenskega raziskovalnega inštituta Sergej Lipovec pa o slovenskem šolstvu v Italiji.

Lükova je podala pregled madžarskega ter dvojezičnega šolstva v narodno-mešanem predelu Prekmurja in se posebej bavila s sedanjo ureditvijo, ki se bistveno razlikuje od one po drugi svetovni vojni. Tedaj je bilo šolstvo za pripadnike madžarske narodnosti v njihovem materinem jeziku. Šele od tretjega razreda dalje so poučevali slovenski jezik kot predmet tri ure tedensko. Nastajale so številne težave in problemi, predvsem na področju nadaljnega šolanja mladine. Zato je število učencev, ki so bili vpisani v šole in oddelke z madžarskim učnim jezikom, začelo od leta 1955 naprej upadati. Sedanja ureditev šolstva, ki je v izgraditvi od leta 1959 naprej, temelji na načelu, da je mogoče dejansko enakopravnost doseči le s sistematično vzgojo, da je na stičnih območ-

fazu, ki se začena z izidom Slovenske slovnice v letu 1758, značilno prevladovanje racionalističnih argumentov pri paraliziranju predsodkov v sodbah o malovaževanem jeziku, za drugo pa vdor močno emocionalno obarvanih argumentov, do katerega je prišlo pod vplivom idejnih prvin romantike. Kot tretjo dobo pa je označil dobo političnega osvetečanja, ki dobi svoj prvi višek v letu 1848.

Prof. Stefan Pinter je analiziral vlogo Matije Majarja-Ziljskega v letu 1848. Osvetlil je Majarjevo idejno razvojno pot v predmarčni dobi. V zvezi z letom 1848 je pokazal Majarja kot enega izmed glavnih oblikovalcev slovenskega nacionalnega programa in kot človeka, ki je kot prvi izmed Slovencev začel akcijo za Zedinjeno Slovenijo.

V prvi sekciji je referiral univ. prof. Anton Trstenjak o pojavi sekularizacije družbe. Podal je mnenje različnih teologov in sociologov o tem družbenem procesu, ki nekaterim pomeni okvirno opustitev prvotno krščanskih nazorov in življenjskih drž ter njihovo vključitev v nekrščanska območja ali razcerkvenjenje, drugim pa se kaže kot v razčaranje modernega ali osvoboditev družbe in kulture od metafizičnih svetovnih nazorov ter od religioznega nadzorstva. Predavatelj, ki je teolog in psiholog, se je postavil v vrsto tistih, ki pozitivno gledajo na ta pojav in dejajle, da pomeni sekularizacija za kristjana tudi pot pontranjenosti.

Dr. Vinko Zwitter je prebral studijo o narodu in narodnosti. Misleno se je avtor močno

JOŽE KROFLIČ

13

Skozi smrt v življenje

„Ne hodi ali ne kosi trave tam za cesto pri vrbi, tam leži pokopan človek, tujec, ki so ga pri umiku ustrelili.“ Pa se bodo bojazljivo izogibali kraja nesreče...

Ah, oče in mati, otroci in bratje in sestre pa bi tako radi obiskali gomilo svojega najdražjega! Pa je tam daleč, daleč od domovine, pokopan v črni zemlji.

Človek v koncentraciji je res številka. In številka se lahko deli in spet množi. Če ne bo več tvoje številke, bomo dobili novo, drugo številko in v taborišču bo, ko bomo seštevili, vendar isto število ljudi, isto število trpinov: šestdeset tisoč.

Na taborišče je legal mrak. Nebo se je stemnilo, vendar je bilo lepo, včasih se je pokazala luna. Mir je legel na zemljo. Naši fantje so na blokovni ulici ubrano zapeli nekaj lepih slovenskih pesmi. Pesmi — novim prišlecom v pozdrav, mrtvim v spomin.

„ Pomlad že prišla bo... ”

Od nevtralnega pasu in skozi električno mrežo si lahko videl vojaške barake. Kmalu se je v bližini naših pevcev zbrala skupina esesovcev, ki je gledala in strmela. Lepo petje jih je privabilo. Bili so hrvaški esesovci, ki so na glavah nosili sive fese z mrtvaško glavo. Pripeljali so naše strpine iz oddaljenih krajev v dachausko taborišče. Kdo ve, kaj so neki mislili.

Ob devetih večer so taboriščni policaji zažvižgali na piščali in čez nekaj minut je zavladala popolna tišina nad

taboriščem. Po nebu si videl le odseve žarometov, ki so iskali sovražna letala. Bil je mir. Le v baraki, kjer so nastanili nove goste, so še delili kruh in sir. Vsega samo za nekaj grizljajev. Toda tudi tam so hiteli in siromaki so kmalu polegali po tleh. Postelj ni bilo nikjer, tudi odej ni bilo več. Skladišča so bila prazna, taborišče prenapolnjeno.

Slišali so se le počasni koraki straž, ki so odmevali po taborišču, koraki policajev, pripornikov.

Čez kako uro nas je zdramilo kričanje iz sosedne barake, kamor so bili nastanili nove prišlece. Skozi naše vežno okno se je urno plazila neka postava.

„Kruh mi je ukradel in sir, ki sem ga komaj pričakal!“ je tarnal na glas neki siromak iz sosedne barake.

Naši fantje so tatu prijeli. Bil je bahav nemški Prus, nakradel je že polne žepke kruha in sira. Kradel je najbednejšim, tistim, ki so za lakoto umirali, tistim, ki so komaj držali najstrašnejše: dolge poti, dolge ceste brez vode, brez kruha, brez spanja, le delno pokrili s capami; kradel je brez sočutja umirajočim, ki pa so imeli le voljo do življenja in hrepenenja po svobodi. Tat, ki ni bil samo tat: kradel je kruh sestradanim tovarišem in je s krajjo siromake ubijal, saj jih je obsodil na smrt od gladi...

„Tat, tat, tat!“ so kričali nad tresočim se zločincem naši fantje. Tresk, tresk, tresk! so letele batine po njem.

Oni pa se je potuhnil in skrčil glavo, a ne samo glave, skrivoma si je snemal z leve rake zanj tako „častni znak“, znak in napis z belimi črkami na temnem klotu:

„Lagerpolizei!“

Bil je tat. Bil je še več: morilec!

POŠTAR LOJZE

Lojze in Jože sta čepela za nekimi grmovi. Mračilo se je. Skoz pravkar razcvitajoče se vejevje se je na bližnjem hribu videla cerkva sv. Miklavža. Zvo-

nik je silil do neba in v mirnem, mračnem večeru se je tenak glas zvona razlegal daleč po dolini. Ko je zvonar zadržal vrv, je zvon še nekajkrat jeknil le po eni strani.

Savinja je šumela in vodovje je pri kolenu ob Starem gradu lahko, nekam ubrano udarjalo ob obrežje. Z razvaline starega gradu celjskih grofov se je utrgala skala. S seboj je potegnila v vznožje še manjše in z velikim hruščem je treščil plaz spodaj na cesto. Lajze in Jože sta se stisnila v deblu. Zdelo se je, kakor bi se iz grajskih ječ sprostile trpeče duše in poromale Bog ve kam, da bi našle mir.

Nekje za bližnjim hribom je zavriskal vlak, kakor bi klical na pomoč, kakor bi hotel naprej, pa mu le rdeča varnostna lučka tega ne dovoljuje. Vrisk se je odbijal od hriba do hriba, bolešno, jokajoče. Zdaj je potegnil na dolgo, zdaj spet sunkoma odjeknil.

Pod gradom ob Savinji se je mlad hlapčič vračal z dnevnega dela domov in, ker je bil pozen, je vpil nad voli: „Hi-hi-hajc-hajc!“ Toda utrujena živina se ni zmenila za priganjanje. Enakomerno sta stopala volička in se oslanjala drug na drugega. Vmes sta tu in tam zamukala in na dolgo potegnili „mu—mu“.

„Lajze,“ je šepnil Jože komaj slišno, „posrečilo se nama je.“

„Imenitno!“ se je nasmehnil Lajze in najraje bi bil zavriskal tako glasno, da bi prevpnil glas čakajočega vlaka.

„Pozor, nekdo prihaja. Pripravi orožje!“ je dejal Jože. Nekaj trenutkov sta previdno strmela v premikajočo se senco.

Prišlec je potihoma pel pesem:

„Prišla bo pomlad, učakal bi jo rad...“

Želje, želje 0 življensko važnih vitaminih

Mojca je po pravici razočarana. Mati je očitno storila napake, ker ji je izpolnila vse želje: veliko kock, družabne igre, kotalke. Mojca je edinka. Družbo potrebuje. In če te ni, so tudi družabne igre nesmiselne. Torej lahko po vsem tem sklepamo, da ni med igračami tiste, ki bi jo Mojca potrebovala.

Desetletnemu Petru se je zgodilo enako. Njegovi starši so izdali veliko denarja za igrače, samo da bi izpolnili sinove želje. Za šolo je dobil dragoceno nalično pero, za dvorišče nogometno žogo, za stanovanje železnico in pribor za rezljanje. Prvi dan je bil Peter navdušen, že naslednjega dne pa je ravnodušno zrl na igrače. Z dragocenim naličnim peresom ne sme čečkati, tako kot bi rad, nogomet je v stanovanju prepovedan, zunaj pa je blato, pribora za rezljanje pa ne more preizkusiti, ker nima deščic.

Torej morajo igrače „po želji“ povzročiti veliko razočaranje. Prav tako pa je tudi narobe, če ne prislubnem otrokovim željam. Štiriletni Marini so starši pred spanjem odvzeli podarjeno sodobno lutko, ki govori, in jo zaprli v omaro. Da bi je otrok ne pokvaril... Tudi nova obleka ni naredila veselja. Mati jo je zložila v omaro, da bi je otrok ne popackal. Marina je šla jokaje v posteljo:

„Hotela sem imeti medvedka, da bi mogla spati z njim. Tako sem si ga želela, še zdaj si ga želim!“

Potem se je mati razjezila:

„Mar te ni sram? Kako nevaležna si! Toliko igrač imaš, torej si vzemi eno in spi z njo. Zdaj pa mir!“

Mati bi morala razumeti, da sodobna lutka in nova obleka nista mogli nadomestiti mehkega medvedka, s katerim bi Marina delila svojo posteljico.

Da bi kupovali pravilno, moramo vedeti, da obstajajo tri vrste igrač: za razvedrilo in zabavo, za koristno uporabo in igrače — ljubljenci. Igrače za razvedrilo so: kocke za zlaganje, kuhinja za lutko, železnica... Pomembno pa je, da ustrezajo otrokovi starosti. Ni prav, če otroku kupimo igračo, ki je ne more uporabljati brez tuje pomoči. Takšna igrača povzroča žalost in ne veselja.

Pomembno je tudi, da prinesemo otroku popolno igračo: ke pribor za rezljanje sodi plošča, ki jo bo otrok pilil, k barvicam risanka ali risalni blok in podobno.

Darila, kot so na primer trgovina, lutkovno gledališče in družabne igre, bodo otroku v veselje le takrat, ko bo imel družbo za svojo igro. Če pa je v hiši edinec ali edinka, bodo morali biti starši tista nepogrešljiva otrokova družba.

Igrače za koristno uporabo? Njihov namen je, da razvijajo otrokovo zaupanje v samega sebe. To more biti tudi nalično pero, kakšen pribor, kolo, športna potrebščina in podobno.

In končno igrače — ljubljenci. Sleherni otrok ima takšno igračo, zakaj, tega nihče ne ve, strgano, umazano, povaljano — toda najbolj priljubljeno. To je največkrat kakšna mehka plišasta živalca, ki deli posteljo z otrokom, medvedek, račka, slonček, lutka brez las, zajček brez uhljeve...

Pri otrocih bolj kot pri odraslih velja napisano pravilo, da veselje z novo igračo ni-

Brez vitaminov ne moremo živeti. To ve danes že vsak otrok, saj so to posebne snovi, ki so potrebne za pravilno presnovo. V telo prihajajo s hrano. Če jih uživamo premalo, se lahko pojavijo nekatera bolezenska znamenja, ki se v hujših primerih pomanjkanja vitaminov lahko sprevržejo v hudo bolezensko stanje.

Vitamine najdemo v zelenjavi, sadju, mleku, kvasu, jajcih, mesu, žitaricah itd. in če uživamo zdravo pripravljeno hrano, jih dobimo dovolj za ves dan. Seveda je to povprečje, če pa naše delo spremljajo težke obremenitve, tako telesne kot duševne, je poraba vitaminov večja. To velja zlasti za nosečnice ali bolnike, ki okrevajo po kakšni bolezni. Tudi tisti, ki se z dieto borijo proti debelimi trebuščkom in baročno oblažinjnim boki, so vitamini zelo potrebni, in ker skoparijo s hrano, bi jih le malo dobili s hrano. Ti morajo seči po vitaminih v obliki tablet oziroma vitaminskih napitkov, ki jih dobijo v lekarni.

No pa si pogledjmo nekaj vitaminov od blizu. Delimo jih na tiste, ki se topijo v vodi in na tiste, ki se topijo samo v maščobi. V prvo skupino spadajo predvsem vitamini skupine B in C vitamin, v drugo pa vitamini A, D, E in K.

Vitamin A dobimo predvsem v mleku, ribjem olju, v jetrih in jajcih. Če bi uživali pretirano malo maščob in omenjenih jedi, bi v telesu tega vitamina primanjkovalo in lahko bi oboleti za boleznijo, ki ji pravimo kurja slepota. Pomanjkanje vitamina A lahko povzroči tudi izsušitev očesne roženice in sluznic.

Naslednji zelo pomemben vitamin je vitamin D, ki je potreben za presnovo kalcija in fosforja. Pospešuje vsrkavanje kalcija, ki je potreben za tvorbo kosti. Dobimo ga v mleku, jajcih, ribjem olju, surovem maslu in sirihi. Če tega vitamina manjka, se pojavijo motnje v tvorbi kosti in otroci dobijo mehke kosti ali rahitis. Zelo redko se pojavi hipovitaminoza vitamina D pri odraslih ljudeh, ker ga lahko organizem sam tvori. Tvorbo tega vitamina pospešujemo, če se veliko sončimo, ker ultravijolični žarki pretvarjajo neaktivno vitamin D v koži v aktivno obliko.

Vitamin C ljudje dobro poznajo, saj ga zelo radi uživajo, zlasti kadar so bolni in imajo vročino. Ta vitamin opravlja pomembno nalogo pri presnavljanju, zlasti pri

ma nikakršne zveze z njeno denarno vredostjo. Torej ni treba otroka bogato obdarovati in ga naučiti, da bo sprejemal le dragocena darila. Posledica tega je pogostna otrokova domišljavost in popolna brezbriznost do igrač. In ob koncu še pomemben nasvet za kupovanje igrač: ne kupujte igrače po svojem okusu in lastnih željah.

tvorbi medceličnine, pripisujejo pa mu tudi različne druge, celo obrambne naloge. Nikoli ga ni preveč v človeškem telesu, ker se vedno izloča preko ledvic z urinom, če ga je slučajno preveč. Hudo pomanjkanje vitamina C je skorbut, to je bolezen, ki jo spremlja utrujenost, mlahavost ter otečene in zagnojene dlesni, včasih tudi kožne krvavitve. Danes te bolezni skoraj ni več, ker ljudje radi uživajo dosti sadja in zelenjave, v katerih je dosti tega vitamina.

Vitamin B je zelo pomemben pri najrazličnejših presnovnih procesih v človeškem organizmu, pa tudi pri pravilnem dozorenju rdečih krvničk. Vitaminov B je več vrst. Označujemo jih s številkami, na primer B₁, B₆, B₁₂ itd. ter imajo tudi svoja imena. Vitamine skupine B najdemo v žitaricah in mlevskih izdelkih, v mleku, jajcih, mesu, drobovini, nastajajo pa tudi v telesu. Ob hudem pomanjkanju enega izmed vitaminov skupine B se lahko pojavijo motnje v živčnem sistemu, v prebavilih, na sluznicah, na koži in v rasti las.

Krompir - kalorično živilo

Odrasel moški pri srednje težkem delu potrebuje 2800 kalorij na dan, fantje od 15 do 20 leta pa 3400 kalorij. Krompir je kot zelenjava visoko kalorično živilo. Če ga je v dnevnem obroku 1/2 kg, je to 320 kalorij. Poleg škroba, ki ga vsebuje 14,2% ima krompir še 1,7% rastlinskih beljakovin, prepotrebne kalcija 8,4% in železa 0,5%. Važne sestavine krompirja so vitamini A, B in C. Beljakovine so pod lupino, zato lupimo krompir tanko. Največkrat kuhajmo ali pecimo krompir z lupino. Zaradi tega, da ohranimo hranljive snovi v krompirju, ga kuhajmo hitro, z malo vode. Najbolj priporočljivo je kuhanje v posodah na pritisk, ali celo samo v pari. Če stoji olupljen krompir v vodi, le-ta izluži veliko hranljivih snovi, ki se tope v vodi, to so beljakovine, rudninske snovi in vitamini ter škrob.

Pred pripravo krompir delno operemo, potem ga šele tanko lupimo. Za razna testa krompir spečemo z lupino, nato ga šele pretlačimo.

Krompirjeve vode ne zavržemo. Porabimo jo lahko za krmo živini, dobra je za zalivanje cvetja in zelenjave, v njej uspešno očistimo kuhinjsko posodo, dobro dene tudi razpokani koži na rokah.

Krompir je po hranilni vrednosti važno živilo. Najvažnejše pa je, da se ga ne preobjemo, lahko je tudi dnevno dvakrat na mizi, vendar ga tedaj pripravimo malce drugače.

Pečen pire krompir

Narejen pire krompir nadevaj v pomaščeno posodo, (najbolje za šartelj) in svetlorumeno zapeci. Pečen pire krompir obrni in okraši s petršiljen in kuhanim korenjem. Lahko tudi pred pečenjem pire zmešaš s kuhanim, na kocke zrezanim korenjem. S tem obogatimo jed s korenjem in lepo je tudi za oko.

Drobni nasveti

- Rdečega vina ne smemo postavljati v hladilnik. Serviran mora namreč imeti temperaturo vinske kleti.
- Narezana limona se vam bo ohranila dalj časa, če boste nanjo poveznili suh, čist kozarec.
- Zlati predmeti bodo dobili spet lep sijaj, če jih boste pustili ležati kakšno uro v čistem alkoholu.
- Rjaste madeže odstranimo s tkanin tako, da jih najprej prekrijemo z rezino limone, prek te položimo belo krpo, nato pa vse skupaj zlikamo z zelo vročim likalnikom.
- Krompirja ne smemo shranjevati v hladilniku, temveč v zračnem, suhem in temnem prostoru.
- Da bomo ohranili lončeno posodo čim dlje, jo bomo pomivali v mlačni vodi, nikakor pa ne v vroči ali celo vreli.
- Krompir ima takoj pod kožo mnogo mineralov, zato ga je najbolje olupiti že skuhanega.

Krompirjeva pire solata

Pečen ali kuhan cel krompir pretlači, delno premešaj in dodaj začimbe, kakor za navadno solato (sol, olje, sesekljano čebulo, kis in malo gorčice).

Krompir z jabolki

Olupljeni, na 1 cm debele kolesčke zrezan krompir kuhaj v osoljeni vodi. Kuhanemu krompirju dodaj očiščene in na krhlje zrezana jabolka. Kuhanu delno zmešaj kar z žvrkljo. To je dober dodatek h krvavicam.

Krompirjevi žganci

Olupljen krompir kuhaj v malo slani vodi. Kuhanemu krompirju odlij še malo vode, dodaj na 1 kg krompirja 2 dl moke in dalje kuhaj ob stalnem mešanju (5 minut). Nato dodaj maščobe, soli in malo mleka in dobro, dobro mešaj. Reži žličnike in jih devaj v pomaščeni pekači. Potresi z zarumenelimi drobtinami. Nazadnje še zabeli z nekaj žlicami kisle smetane. Vse prav malo zapeci.

Krompirjeve kroglice za juho

Na 21 dkg pretlačenega krompirja dodaj 3 dkg maščobe, 2 jajci, 3 zvrhane žlice moke in malo soli. Male kroglice zakuhamo na juhi.

Krompirjeva salama

Krompirjevo testo: 40 dkg pretlačenega krompirja, 8 dkg moke, 5 dkg maščobe, 1 jajce. Iz naštetih živil naredi testo. Na deski ga zrahljaj za 3/4 cm debelo. Testo potresi z oprazenimi drobtinami, ki si jim primešala malo stlačene kumine. Zvij v klobaso, ki jo kuhaj v čistem prtiju 1/2 ure.

Del prta, kamor položiš klobaso, namaži z mastjo. Kuhanu salamo previdno vzemi iz vode, nekoliko ohladi in zreži kolesčke.

Pod nogami se je lomilo dračje, pokalo, vejevje je lahko šumelo.

„He, skrij pištolo, da se nama Janez ne bo smejal!“ je Jože smehljaje se podražil Lojzeta.

„Stoj, staj! Kdo si?“ je zaklical prišlec, pištote ni hotel vtakniti v žep.

„Prišla bo pomlad, učakal bi jo rad... Janez...“

je odgovoril prišlec.

Lojze je skrnil pištolo v žep.

Vsi trije so se veselo pozdravili.

„No, dobro sta ustavila železno kačo. Saj mrcina še vedno joče in nikakor nima poguma naprej. Ko se je vlak ustavil, se nihče od sprevodnikov ni upal odpreti vrat vagona. Vsi oboroženi spremljevalci so se poskrili med civiliste.“

„He-he-he! Ti pa si se seveda umaknil po načrtu v našo družbo,“ je dejal Lojze.

„Prinašam pošto. Oblečen je bil v pravega službenega poštarja, saj je čez dan res nosil uradno pošto med celjsko prebivalstvo in je potlačil pri tem tri sto pisem v svojo torbo.“

Vlak je spet zajokal. Odjeknilo je enkrat, dvakrat, trikrat.

„Pohitimo!“ je dejal Janez. „Moram tudi v Maribor in vlak me še čaka. Dobro uredita! Prihodnji četrtek spet na svidenje!“

In je odšel.

„He, gospod vlakovodja, pregledal sem prago in tisto luč. Saj ni prava zapora. Le pošalil se je nekdo in mi sto-

jimo na odprti progi kar tako za — potegavščino! Peljite naprej — brez skrbi!“

Janezu se je mudilo naprej, še nocoj mora biti v Mariboru.

Službujoči železniški policaj je stopil sam k varnostni napravi in jo odstranil.

Vlak je bahavo zavriskal in odpeljal.

Pismonoša Lojze je imel lepo domačijo. Na strmem hribčku je stala hiša in v cvetoči pomladi komaj malo mežikala v dolino. Ves hrib je bil v cvetju. Otroci so vse leto veselo trgali sadove: od zgodnjih češenj pa do pozno zrelih bobovcev. Redil je kravo, kadar pa je suša vzela tretjo košnjo, je moral za zimo nakupiti otave. Žena je z otroki obdelovala nekaj ogonov, da so pridelali krompir, koruzo in zelje.

Bila je srečna družina.

Srečna...?

Odkar so Nemci prišli v deželo, se je z njimi naselila k njim tudi nesreča.

Lojze pač ni mogel prodati materinega jezika, slovenske materine vzgoje.

Dobljena pisma je delil od hiše do hiše. Z drugo pošto je v zbiralnike metal tudi pisma zoper okupatorja. Stotine in stotine dopisov je znosil v svoji veliki poštarški torbi. Vedno je prihajal k domovom ob določeni uri. Povsod so ga ljudje čakali. Ta pri vrtnih vratih, oni v veži; drugod je bil povabljen v kuhinjo ali sobo. Bil je pač pravi poštar.

„Tri sto, danes nimam nič!“ je dejal mlademu dekletu.

„Pride sam. No, za ta čas pa tole, berite!“

In brala je poročilo o pravem vojnem stanju.

Tam je čakal upokojenec že mesece in mesece nestrpnost na pokojnino. „Niti za življenje nimam sredstev!“ Pa saj se okupator za slovenskega upokojenca ni zmenil. Lojze je kmalu nabral pri zavednih Slovencih denarja in

ga razdelil med siromake.

„Lojze, ali bo kmalu konec?“ so ga vpraševali.

„Kmalu, kmalu. V Afriki že bežijo. Samo kam? Saj nimajo brodovja za čez lužo. Romel je ušel — v domovino.“

In res, povsod so bežali, povsod pa zaradi bega videli tudi velike strahove.

Od vseh zasedenih krajev so bežali krvniki v osrčje Evrope. Vedno ožje in ožje je bilo njih kruto delovanje. Gestapovci so iskali zaposlitve. Zaradi prevnetega in zagrizenega nacionalsocializma so se izogibali fronte in se znašli vedno ostreje in suroveje nad preganjanji narodi. Čim strašnejše je bilo preganjanje, tem silnejši je bil odpor zatiranih.

V neki gestapovski hiši je visela dolga črna zastava in v sredini imela znak SS.

Lojze je nosil tudi v to hišo pošto. Gospodje so bili z njim kar prijazni. Hinavsko so se delali dobre in človekoljubne. Bičali so pri zasliševanju žrtve, da je Lojze še videl vihtenje bikovke in slišal jok in stok. Ko pa so sprejeli v svoje krvniške roke pisma od soradnikov, so za nekaj trenutkov nehali in se zatopili v branje, misli so jim poromale tja daleč v avstrijske in nemške dežele, od koder so bili doma. Zakaj tudi od tam so prihajale k njim slabe vesti. Bombardiranja mest, smrt...

Zasliševali so neko ženo iz Savinjske doline.

„No, mama, le kar povejte. Pet litrov mleka ste dali in pol hleba kruha za gostnike?“

„Ne, nisem dala. Saj taliko sama nimam, kravše molze komaj tri litre mleka na dan.“

„Pa pravijo drugi in obtožnica tudi, da ste dali. Kar po pravici povejte, saj vas bomo potem takoj izpustili! Nekaj minut premišljajte!“

(Nadaljevanje v prihodnji številki)

Prešernove „Poezije“ - neizčrpen vir

narodne in človeške zavesti in odgovornosti

Vsak narod ima svojega osrednjega pesnika ali pisatelja, v katerega delu se po njegovem občutju in spoznanju najbolj zrcali njegova narodna in človeška bit na najvišji umetniški ravni. Vsak narod ima svojega genija, ki mu je najbolj pri srcu, čeprav ima poleg njega še druge pesnike in pisatelje, ki so mu lahko umetniško blizu, če mu že niso enakovredni. Prešeren stoji kot pesnik in umetniški ustvarjalec med največjimi pesniki sveta, ki so poglaviti umetniški glasniki svojih ljudstev in njihove individualne biti.

Doma so ga namenili za duhovnika, da bi nekoč v cerkvi oznanjal vero in maševal; sam pa je šel iskati v vrvež takratnega življenja novih smotrov za sebe in za svoje ljudstvo, ki se je kljub izročilu, ki so ga ustvarili Trubar in njegovi, spet dušilo. V bolj morečem kakor poživljajočem vzdušju je začel pisati po Vodnikovem zgledu in po zgledu ljudske pesmi svoje prve pesmi kmečki sin in študent pravoslovja na Dunaju Franca Prešeren. Ko je proti koncu leta 1846 izdal knjižico svojih „Poezij“, še sam ni slutil, kaj bo ta drobna knjižica pomenila čez nekaj časa za njegov narod, za široke množice njegovega ljudstva, čeprav si je sam govede želeli in se tudi trudil za to, da bi bil ne le pevec svojih hrepenenj in muk, ki mu jih je kar sproti v zvrhani meri prinašalo življenje, marveč da bi bil tudi pevec-glasnik svojega ljudstva. Hrepenel je, da bi bilo tudi ljudstvo eno z njim, kakor je on že bil z njim eno, ko je izdal svoje pesmi, čeprav tega v isti meri, kakor je danes, še skoraj nihče ni vedel takrat. Bili so celo takšni, ki si tega niso niti želeli, ker je bil v njegovih pesmih tudi nov duh, duh svobodoljubja in svobodomiselnosti. Zato mu niso nasprotovali samo ves čas njegovega življenja, marveč še precej let po njegovi smrti.

Prešernova pesem je ubrana na tenke, a globoko zvoneče strune. Bil je pretežno lirična narava, močno zagledan vase, v svoja čustva in doživljanja, v vprašanja, ki so preganjala njegovega duha in srce osebnostno človeško, toda hkrati in nič manj pa je marsikaj čutil širše, marsikaj, kar je bilo tudi zunaj njegovega jaza. Temu pa se prav tako zaradi silne občutljivosti in odzivnosti na vse, kar se dogaja tudi zunaj njegovega osebnega in pesniškega sveta, ni mogel niti hotel odreči. Tako se križata in spajata v „Poezijah“ njegov intimni notranji subjektivni jaz in objektivni narodni in družbeni svet, ki celo v marsičem pogojuje in določa tudi njegovo notranje bistvo.

Mladi Prešeren se ni oziral in šolal le pri Vodniku. Nič manj ni prisluhnil ljudski pesmi, njeni obliki in stihovni melodiji, tisti, ki živi tudi literarno sama zase in ne zgolj po napevu. Kako je znal mojstrsko ljudsko pesem stilno in pesniško poplemuniti, najbolj izpričuje pesem o lepi Vidi. Upravičeno jo je objavil v svojih „Poezijah“, saj je v resnici mojstrska prepresnitev ljudske pesmi v umetnino. Nič manjša umetnina ni, kakor je srbohrvaška ljudska balada o Hasanaginici, za katero se je sam Goethe tako navdušil, da jo je prepesnil in nemščino. Če bi vedel še za pesem o lepi Vidi, bi gotovo storil isto.

Prešeren je bil v poeziji in književnosti široko razgledan mož. Ze v svojih dunajskih letih je moral marljivo prebirati različna dela iz svetovne književnosti, zlasti takrat, ko je bil za prefekta v Klinkowströmovem zavodu, kjer je celo posojal poznejšemu avstrijskemu pesniku grofu Antonu Auerspergu knjige, ki so bile po hišnem redu zelotskega konvertita Klinkowströma prepovedane gojencem in bržkone tudi njihovim nadzorovalcem. Zaradi tega sta oba letela iz zavoda.

Ni dvoma, da je bil v poznejših letih Čop Prešernu v marsičem prijateljski svetovalec in poleg Andreja Smoleta Prešernov najdražji prijatelj.

Ta nesveta trojica takratne ljubljane predstavlja tri najnaprednejše slovenske glave v tistem času: eden velik pesnik, drugi velik učenjak in est, tretji puntarski razboritež in napreden posvetnjak z dovolj bistro pametjo in s slovenstvu, jugoslovanstvu in slovanstvu vdanim srcem. Vzdržati v takšnih okoliščinah, ko slovensko ime in beseda nista pomenila v vladajoči družbi skoraj nič, se biti zanju ter ustvarjati celo takšno pesem, kakor jo je ustvaril Prešeren, je bil velik pogum in nadčloveški napor.

Tri naravnost čudežna in nad vse pomembna dejanja so v naši kulturni preteklosti: delo Trubarja in njegovih, Linhartov temeljni kamen slovenskemu gledališču, in tretji največji — Prešernove „Poezije“. V Prešernovih poezijah se je po njegovi genialni stvariteljski sili združilo vse, kar se je plemenitega iz preteklosti preživelo v njegov čas. Kot čudodelni gejzir je planilo iz njega in ljudstva, s katerim se je čutil in tudi bil eno, v najvišje višave tudi še tisto, kar se je prvobitnega in silnega dole skrivalo globoko v podzemlju in v podzavesti ljudstva, kamor ni mogla seči ne pest nasilnika ne roka krvnika. Tako nas je ne le znova rešila, marveč tudi enkrat za vselej tudi uveljavila knjiga, ki je bila in je mogočen umetniški izraz našega

**SLAVNOSTNI GOVOR
AKADEMIKA BRATKA
KREFTA NA PREŠERNOVI
PROSLAVI SPZ DNE
6. 2. 1976 V CELOVCU**

trdožitja in bitja. Bila je in je neovrgljiv dokaz, da nismo več le brezimno ljudstvo, marveč narod s svojo duhovno in narodno individualnostjo, s svojim jezikom in kulturo. Postali smo narod predvsem po svoji knjigi, po duhovni sili, po jeziku in besedi, ki je v umetniško Prešernovo besedo meso postala, kar je bila in je neovrgljivo in nepremagljivo dejanje. Prešla je v našo narodno, ljudsko in človeško zavest. Njeni najplemenitejši umetniški ustvarjalci so prešli s svojim delom v zavest našega človeka bolj kakor sleherna zemeljska dobrina.

Leta 1941, ko smo se uprli doslej največjemu nasilju v svoji zgodovini, smo šli tako rekoč golih rok in brez pravega vojnega orožja v boj, saj smo si ga morali šele v boju priborjati; toda šli smo v boj s trdno in odločno zavestjo, ki nam jo je dala naša slovenska knjiga in njen prvobitni in svobodoljubni duh, ki je v njej in po njej v nas. Noben narod, ki se je bil v tej vojni zoper tuje nasilje in barbarizem in zoper domačo zaslepljenost, za svojo svobodo in enakopravnost med tujimi in rodnimi narodi, ni šel v boj predvsem z duhom in delom svojih pesnikov in pisateljev. To je bilo naše najmočnejše orožje.

Vsak narod ima svoje zvezde stalnice, ki mu ne svetijo le za nazaj, marveč mu dajejo luč prav tako v sedanjost in prihodnost. Ena izmed naših najsvetlejših in največjih zvezd stalnic so Prešernove „Poezije“, katerih neugasljivi sij je naša večna luč v dobrih in težkih časih, ki se v zgodovini vsakega naroda po nekem ne zmeraj spoznavnih zakonih menjavajo med seboj. Naj se nikoli ne zgodi, da bi bili kdaj tako zaslepljeni od puhle samovšečnosti civilizacije, da bi več ne videli sija Prešernovih „Poezij“, ki je sij zvezde vodnice za vse naše čase. Ko je Oton Zupančič, doslej od vseh naših pesnikov najbližji Prešernu, govoril mladini o Prešernu, je med drugim dejal:

„Jaz ne grem nikamor iz domovine, da ne bi vzel vsaj Prešerna s seboj in vam, mladi prijatelji, morem samo svetovati: omislite si njegovo knjigo, pogloblajte se vanjo, in potem mi ni treba več reči, da se nikar

ne ločite od nje. Zakaj čim bolj se boste poglobljali v Prešernov svet, tem več lepote vam bo žarelo iz nje, tem več skrivnosti vas bo vabilo vedno in vedno k njej. In ljubili boste Prešerna, kakor je vreden ta edinstveni duh. Prešerna ljubiti pa se pravi ljubiti lepoto in resnico in pravico; ljubiti slovanstvo brez šovinizma in ljubiti človeštvo in vse narode brez hlapčevstva in ponižanja; enak z enakim. Prešeren s svojo visoko knjigo, ki govori o človekoljubju, o bratstvu vseh narodov, nam je pridobil pravico, stati v krogu kulturnega človeštva kot majhen, a ne brezpomemben člen... Ljubiti Prešerna se pravi ljubiti svobodo misli in besede, svetovnega nazora in vere. Kdor se drži Prešerna, se drži prave mere in jasne harmonije, odmeta vnanji nakit, zavrača frazo in mu je samo do jedra. Spoštovati Prešerna-pesnika in Prešerna-človeka, se pravi spoštovati človeško bedo in spoznati pomen in potrebo trpljenja za idejo. Prav pojmiti Prešerna, se pravi pojmiti sebe in vzeti svojo usodo nase, pa naj bo še tako bridka, jo preizkusiti do zadnjega grenca in jo premagovati v pokorni službi vseobčega življenja. Umetnik ne more biti vsak, človek pa, ki po svoje verno in vdano služi narodu in človeštvu, je lahko vsak najmanjši izmed nas.“ Tako je dejal Zupančič, ki je bil sam velik pesnik.

Prešernove „Poezije“ so neizčrpen vir duhovnega bogastva, ljudskosti in človečnosti, pesniške populnosti, čustvene topline in umskega zaleta, neomahljive narodne zavesti in ponosa človeka, ki se nikomur ne klanja, spoštuje pa vse, kar je tudi v drugih spoštovanja vrednega, hkrati pa graja in nasprotuje, kjer je to potrebno, zmeraj pa je odločno na strani pravice in resnice, enakopravnosti in svobode. Priznava drugemu, kar mu gre, ker terja, da tudi njemu in njegovemu ljudstvu nihče nič ne krati, kakor mu po vseh človečanskih pravicah in tudi božjih postavah gre. Ker je vse to v njegovi drobni knjižici poezij, jo je pesnik Zupančič zmeraj vzel na pot v tujino ne samo za duhovno popotnjo, marveč tudi kot sveto knjigo narodne zaveze, ki te naj vodi, koderkoli hodiš po svetu, ki pa te naj tudi zmeraj pripelje nazaj med svoje ljudstvo in na svojo zemljo, da jo bo tvoje delo oplodilo. A tudi doma naj bodo Prešernove „Poezije“ zmeraj pri roki, da jih vsak hip lahko vzame v branje in razmišljanje staro in mlado. Zato naj dobi vsak svojo že ob rojstvu, da mu bo za svetinjico vse življenje. Veselje in žalost sta v njej, kajti eno in drugo je bilo tudi v Prešernovem življenju. Bridkosti in žalosti celo več, kakor veselja. Tudi trpljenje je bilo obilo. Toda to nas naj ne plaši.

Ni trpel samo zase, za vse je trpel, za ves svoj rod in zemljo, trpel za nazaj in za naprej, za vse naše čase, kakršni so že bili, ali so ali bodo. Trpljenje ga je očistilo, poglobljalo in sproti zlahknilo. Zato je tudi tako velika in goreča spodbuda v njegovi knjižici, vera vase in v svoj narod. Vse to in še več je v tej drobni svetinjici, v knjigi, ki jo je napisal vesti v uteho, svojemu ljudstvu pa v ponos in spomin, da bi mu bila zmeraj živ vrecel narodne in človeške zavesti in odgovornosti, brez katerih ni zanj življenja. Če ju združuješ z neutrudljivim delom, z medsebojno ljubeznijo in razsodno pametjo, z gorečnostjo in predanostjo, boš hodil po poti zrelosti. Le z njimi si trajno zavaruješ in zagotavljaš življenje sebi in drugim in svojemu ljudstvu. Takšen je uk Prešernove knjižice, takšen pa je tudi uk njegovega življenja. Sliši in spozna pa ga le, kdor ima tenak sluh, čisto srce in bister um.

Zato imejmo ob vsakoletnem Prešernovem dnevu, ki je naš največji narodni-ljudski kulturni praznik, le eno željo in voljo: da bi v nas vseh bilo zmeraj čim več Prešernovega slovenskega in človečanskega duha!

Mesec slovenske knjige

V počastitev slovenskega kulturnega praznika ob stoletnici smrti največjega slovenskega pesnika Franceta Prešerna sta knjigarna „Naša knjiga“ in uredništvo „Slovenskega vestnika“ spet pripravila že tradicionalno in priljubljeno akcijo pod naslovom „Mesec slovenske knjige“. V tem okviru nudi knjigarna pester izbor slovenskih knjig po izredno nizkih cenah.

VSAKA KNJIGA SAMO . . . . . šil. **2.-**

- Ivan Bratko: **S POTI PO EVROPSKEM ZAPADU**, potopis, 100 str. ilustr. br.
- **NA JURIŠ, NAPREJ, PARTIZANI**, zgodbe in povesti iz narodno-osvobodilne borbe, 96 str. ilustr. br.
- Ivan Špolar: **ZA KRMILOM**, priročnik za voznike motornih vozil, 170 str. ilustr. br.
- France Slokan: **POVEST O USTVARJANJU NOVEGA SVETA**, razvoj življenja na Zemlji, 116 str. ilustr. br.
- Črtomir Šinkovec: **ROŽNA ZIBELKA**, otroške pesmice, 48 str. ilustr. ppl.

VSAKA KNJIGA SAMO . . . . . šil. **5.-**

- Josip Ribičič: **TRJE NA POHODU** in druge zgodbe, 144 str. ppl.
- Georges Sadoul: **MOČ FILMA**, zgodovina filmske umetnosti, 192 str. ilustr. kart.
- Honore de Balzac: **ŽENA TRIDESETIH LET**, roman, 168 str. ppl.
- Drago Lebez: **POZNATE STRUPENE ŽIVALI**, priročnik za ljubitelje narave, 168 str. ilustr. ppl.
- Arthur Conan Doyle: **ŠTUDIJA V ŠKRILATNEM**, kriminalni roman, 224 str. pl.

VSAKA KNJIGA SAMO . . . . . šil. **10.-**

- Alberto Moravia: **RIMSKE ZGODBE**, iz življenja revnih prebivalcev „večne mesta“, 256 str. ppl.
- Georges Simenon: **MAIGRETOVA PRVA PREISKAVA**, kriminalne zgodbe, 244 str. br.
- Jozsef Debreczeni: **PRVI POLČAS**, povest iz življenja delavske družine, 162 str. ilustr. ppl.
- Ivan Tavčar: **SPISI** (Grajski pisar, 4000, V Zali, Izgubljeni bog, Pmlad), 514 str. pl.
- Nikolaj Nosov: **NEZNALČEK V SONČNEM MESTU**, mladinska povest, 240 str. ilustr. kart.

VSAKA KNJIGA SAMO . . . . . šil. **15.-**

- Saša Vuga: **ZARIJAVELE MEDALJE**, delo sodobnega slovenskega pisatelja,
- Louis Guiloux: **ANGELINA**, trije romani, 284 str. br.
- Alberto Moravia: **PREZIR**, roman, 204 str. pl.
- Mark Derby: **IZ AZIJE ŽIV**, napeta zgodba o tajnem obveščevalcu, 240 str. ppl.
- Zane Grey: **GRMEČA GORA**, roman, 210 str. ppl.

VSAKA KNJIGA SAMO . . . . . šil. **20.-**

- France Bevk: **ŽELEZNA KAČA**, roman, 288 str. ilustr. ppl.
- Ivan Olbracht: **HAJDUK NIKOLA ŠUHAI**, roman, 256 str. pl.
- Venceslav Winkler: **KOLESAR MATEJKO**, izbor iz pravljic, 112 str. ilustr. kart.
- Bernard Gorsky: **MODERNI ROBINZON**, življenje morskih prebivalcev v Tihem oceanu, 184 str. polusnje
- Helena Boguzewska: **ZA ZELENIEM NASIPOM**, mladinska povest, 104 str. ilustr. kart.

VSAKA KNJIGA SAMO . . . . . šil. **25.-**

- Hans Kades: **HIŠA LEPIH SANJ**, roman o pariških modnih hišah, 260 str. ppl.
- Janheinz Jahn: **SKOZI AFRIŠKA VRATA**, zapiski s črnega kontinenta, 276 str. kart.
- Albert Camus: **NOVELE**, spisi francoskega Nobelovega nagrajenca, 224 str. pl.
- Ovid: **PISMA IZ PREGNANSTVA**, pesnitve najbolj znanega pesnika starega Rima, 296 str. ppl.
- Waller de la Mare: **TRI KRALJEVE OPICE**, eno najlepših mladinskih del v svetovnem slovanstvu, 272 str. ilustr. ppl.

VSAKA KNJIGA SAMO . . . . . šil. **30.-**

- Jean Giono: **HUZAR NA STREHI**, ena najvišjih stvaritev moderne francoske proze, 420 str. polusnje
- Gyula Illyes: **LIJUDSTVO S PUSTE**, roman, 312 str. polusnje
- Heinz G. Konsalik: **DIAGNOZA RAK**, roman iz življenja zdravnika in bolnikov, 348 str. ppl.
- Anton P. Cehov: **ANJUTA** in druge novele, 336 str. polusnje
- Le Grand Canon: **V OBJEMU GORA**, roman, 336 str. ppl.

Posamezne knjige lahko naročite tudi po pošti. Vendar opozarjamo, da so mnogi naslovi na zalogi le v enem izvodu; zato svetujemo, da pohitite z nakupom oz. naročilom. Sicer pa obsega izbor še mnogo drugih zanimivih knjig po enako ugodnih cenah, tako da se obisk knjigarne v mesecu februarju vsekakor izplača.

Knjigarna „Naša knjiga“
CELOVEC, PAULITSCHGASSE 5—7

Nezaslišano izsiljvanje

Kdor je proti štetju, ni dober Avstrijec

(Nadaljevanje s 1. strani)

dobre in slabe Avstrijce se je kancler znašel povsem na liniji Heimatdiensta, ki prav tako deli Slovence na domovini zveste in nezveste Korošce — seveda z vsemi posledicami, ki jih taka klasifikacija prej ali slej tudi ima, ko je vsak zaveden Slovenec proglašen za izdajalca domovine, za titokomunista, za protidržavni element in kar je še podobnih „častnih“ nazivov.

V tej luči tudi vse druge kanclerjeve izjave dobijo povsem določen prizvok. Kako je na primer mogoče razumeti njegove besede, češ da je manjšinski problem tako resna stvar, da je o njej treba pametno govoriti — ko pa njegove lastne izjave izgubijo na verodostojnosti, če najprej pravi, da izvedbe člena 7 ni mogoče povezovati s štetjem, takoj nato pa zagotavlja, da bo štetje izvedeno še letos jeseni. Če upravičene argumente manjšine in Jugoslavije proti preštevavanju skuša odpraviti z izgovorom, da bo štetje le „orientacijska pomoč“, potem je to neodgovorno slepomišljenje in zavajanje javnosti, kajti v osnutku zakona o štetju je izrecno povedano, da bodo rezultati služili kot podlaga za izpolnitev člena 7.

Ničesar se ne zgodi, s čimer se ne bi strinjali vsi — se je glasila ena izmed kanclerjevih izjav na tiskovni konferenci. Ne vemo, koga je mislil, ko je govoril o vseh, Slovencev prav govolno ne. Dobro je namreč znano, da naših argumentov še nikdar niso upoštevali in je vsa dolga zgodovina reševanja manjšinskega vprašanja v Avstriji zelo revna na primerih, ko bi se ta vprašanja reševala v sodelovanju in sporazumno sprizadeto manjšino.

Pa tudi ugotovitve, da si Avstrija ne more privoščiti neizpolnjevanja enega člena državne pogodbe, ker mora majhna država v najvišji meri spoštovati pogodbe, je težko spraviti v sklad z žalostnim dejstvom, da Avstrija dvajset let po podpisu državne pogodbe še ni izpolnila niti enega samega določila 7. člena te pogodbe. To ni le naša trditve, marveč to skrajno sramotno stanje za državo, ki se sklicuje na pravno ureditev, dokazuje predvsem tudi osnutek zakona o narodnostnih skupnostih, v katerem bodo menda zapopadana vsa področja vprašani člena 7. Gre za vprašanja manjšinskega predstavnštva, za pospeševanje manjšin, za topografske napise in za uradni jezik; ostane le dve izjemi: šolstvo (izvzeto očitno na zahtevu nemških nacionalistov, ki so v zadnjem času prav in to smer naravnali svoje glavne napade) in pa tisto določilo, pri katerem bi se pravzaprav sploh moralo začeti reševanje člena 7 — to je prepoved dejavnosti proti manjšini in njenim pravicam.

Tukaj je namreč ključ za reševanje manjšinske problematike in s tem tudi za izpolnitev pogodbenih obveznosti. Za to pa je in more biti podlaga le primerno ozračje, ne pa dvomljivi rezultati takšnega ali drugačnega preštevavanja. Kajti za štetje se najbolj ženejo tisti krogi, ki nočejo pravične in demokratične rešitve manjšinske problematike, marveč hočejo — ker jim ni uspela fizična likvidacija — koroške Slovence iztrebiti s statističnimi triki, da bi potem lahko potegnili končno črto pod zgodovino dveh narodov v deželi. Na takšno „reševanje“ pa Slovenci ne bomo pristali — kljub nesramnemu izsiljvanju, ki smo mu zdaj priča!

MEINUNG

Echte und slowenische Österreicher

Von Anton Pelinka¹⁾

PELINKA

Wir haben den Staatsvertrag. Wir haben bestätigt, daß wir Opfer des Hitlerfaschismus sind. Opfer jenes überhitzten Deutschnationalismus, der Juden und Zigeuner nur deshalb mordete, weil sie Juden und Zigeuner waren; und der Slowenen nur deshalb aus Kärnten vertrieb, weil sie Slowenen waren.

Heute gibt es in Kärnten zahlreiche Slowenen, die ihre Kindheit hinter Stacheldraht verbracht haben: in einem Lager, in das sie — aus ihrer Heimat vertrieben — ziehen mußten. Sie haben ihre Kindheit in einem Konzentrationslager verbracht.

Wenn wir Österreicher Opfer des Hitlerfaschismus waren, dann waren und sind die slowenischen Österreicher Opfer besonderer Art; mehr Opfer jedenfalls als die meisten anderen, die „echten“ Österreicher.

Für die Tatsache, daß wir Hitler-Opfer waren, haben wir den Staatsvertrag bekommen. Für die Tatsache, daß unsere slowenischen Mitbürger Opfer besonderer Art waren, werden ihnen noch immer die Rechte vorenthalten, die ihnen der Staatsvertrag garantiert. Politische Moral vom Hause Österreich.

Wir haben den Staatsvertrag. Und der hatte seinen Preis. Die Zahlungen an die Sowjetunion. Und die Zahlungen an die westlichen Erdölgesellschaften. Die Verpflichtung gegenüber den Mächtigen haben wir pünktlich und genau erfüllt. Nur die Verpflichtung gegenüber den Ohnmächtigen sind wir noch immer schuldig. Im dritten Jahrzehnt nach dem Staatsvertrag ist noch immer keine Lösung in Sicht.

Lösung: Das kann doch nur heißen, daß man die Opfer zumindest buchstabengetreu zufriedienstellt. Die Verpflichtungen des Artikels 7 sind an keine Bedingungen geknüpft. Doch die Bundesregierung und alle im Nationalrat vertretenen Parteien stellen jetzt, nach mehr als 20 Jahren grob fahrlässigen Verzuges, Bedingungen: Die Opfer sollen gezählt werden. Im vierten Jahrzehnt nach der Austreibung der Slowenen sollen diese nun beweisen, daß sie es verdienen, den echten Österreichern gleichgestellt zu werden.

Minderheitenfeststellung, Minderheitenzählung, Volkszählung besonderer Art: Alles das ist eine vielfache Schande. Es ist die Schande der SPÖ: Diese Partei, einmal

dem Internationalismus verpflichtet, verrät in Kärnten ihre Tradition. Indem sie Toleranz an die Zahl derer knüpft, die man tolerieren will. Indem sie sich als deutschnationale Partei gibt.

Es ist die Schande der ÖVP: Diese Partei, einmal unter Figl und Hurdus stolz darauf, österreichisch — als Antithese zu deutschnational — zu sein, hetzt die Regierungspartei in ein Abenteuer. Die Opposition der Volkspartei gegen das Oristafelgesetz übertreibt noch den Skandal, der auf die Sozialisten zurückfällt, die — allen Regeln des Rechtsstaates zum Trotz — das von ihnen verabschiedete Oristafelgesetz nicht anwenden.

Es ist die Schande der FPÖ: Diese Partei zeigt gerade in Kärnten, daß sie nicht liberal ist: daß sie nicht einmal ein Minimum an liberaler Gesinnung aufzubringen bereit ist — denn dieses Minimum heißt Toleranz gegenüber einer Minderheit. Die Schande der FPÖ überrascht freilich am wenigsten.

Es ist die Schande der Republik: Als der Bruch Titos mit Stalin 1948 den Westen für die damals weitgehenden Wünsche Jugoslawiens hellhörig machte, war es die österreichische Regierung, die im Februar 1949 den Gedanken eines Kataloges von Minderheitenrechten im Staatsvertrag ventilierte. Außenminister Gruber wollte damit den guten Willen Österreichs beweisen. Dieser Katalog ist der Artikel 7. Er hat mitgeholfen, daß Österreich den Staatsvertrag erhielt. Kaum hatte man den Vertrag, vergaßen die echten Österreicher den Artikel 7. Der hatte seine Schuldigkeit getan.

Es ist nochmals die Schande der Republik: Als Österreich sich für Südtirol einsetzte, da kam die Regierung, kamen die echten Österreicher nicht auf den Gedanken, die Rechte der deutschsprachigen Südtiroler in der Provinz Bozen von bestimmten Prozentzahlen abhängig zu machen. Zu Recht. Denn die Politik der Italienisierung, Jahrzehnte hindurch mit und ohne direkte Gewalt betrieben, wäre so die Legitimation für eine Schwächung der Minderheit geworden. Doch die Politik der Germanisierung, in Kärnten noch viel länger und ebenso gewaltsam betrieben, erfährt nun die allerhöchste Billigung: Dort, wo der Druck schon zu lange zu stark war, als daß sich eine „relevante“ Minderheit zur slowenischen Sprache bekennt, wird dieser Druck offiziell gebilligt. Indem man die Minderheit ganz einfach für nicht mehr „relevant“

SPÖ und ÖVP als Exekutoren der deutschnationalen Expansion.

Es ist die Schande dessen, was man in Österreich Rechtsstaat nennt: Der Gesetzgeber beschließt ein Gesetz. Doch Exekutive und Justiz stellen fest, daß dieses Gesetz nicht vollziehbar ist. Und die Parlamentsmehrheit läßt sich das gefallen. Und die Opposition applaudiert.

Es ist die Schande dessen, was man in Österreich Demokratie nennt: Der Bundeskanzler und Vorsitzende der Regierungspartei erklärt, die Frage nur in Übereinstimmung mit den Oppositionsparteien lösen zu wollen. Die Parteien erklären, die Frage nur in Übereinstimmung mit ihren Landesorganisationen lösen zu wollen. Weder der Bundeskanzler und Vorsitzende der Regierungspartei noch die Parteien erklären, die Frage nur in Übereinstimmung mit der betroffenen Minderheit lösen zu wollen.

Als der französische Sozialist Guy Mollet 1955 Ministerpräsident wurde, ging er daran, das Algerienproblem in Übereinstimmung mit den Prinzipien der internationalen Solidarität zu lösen. 1956 wurde er in Alger von den Ultras beschimpft und beworfen. Mollet schwenkte um und machte eine Politik der Rechten. Er schiederte. Und erst de Gaulle konnte das Algerienproblem lösen.

Als der österreichische Sozialist Bruno Kreisky 1970 Bundeskanzler wurde, ging er daran, das Slowenenproblem in Übereinstimmung mit den Prinzipien der nationalen Toleranz zu lösen. 1972 wurde er in Klagenfurt von den Ultras beschimpft und beworfen. Kreisky schwenkte um und machte eine Politik der Rechten.

Im Gegensatz zu Mollet könnte aber Kreisky „richtig“ liegen. Denn die Slowenen sind eine echte Minderheit. Sie haben nicht den Wind des Antikolonialismus im Rücken. Und Jugoslawien ist kein stabiler Faktor.

Es besteht Grund zu der Annahme, daß man die Kärntner Slowenen tatsächlich ungestraft so behandeln kann, wie sie heute behandelt werden.

Für diejenigen Kärntner aber, die weniger echte Österreicher und mehr wirkliche Demokraten sein wollen, bleibt wohl — kommt es tatsächlich zur Minderheitenzählung — nur eine Alternative. Entweder sie boykottieren die Zählung. Oder aber sie bekennen sich als slowenische Österreicher. Gleichgültig, ob sie ein Wort slowenisch sprechen.

¹⁾ Professor für Politikologie an der Universität Innsbruck

16

Zgornji članek je objavila dunajska revija „Profil“, šte. 7 z dne 10. februarja 1976. Zaradi zanimivosti ga v celoti ponatiskujemo tudi v našem listu.

profil

Ohranili ga bomo v častnem spominu

Na Štefanovo smo pokopali na Šmihelskem pokopališču rajnega Franca Leitgeba, ki izvirna iz pd. Likebove hiše z gostilno v Dobu. Dobro smo poznali Likebovo družino v času, ko je bila še na svojem posestvu, obdelovala svojo zemljo, sprejemala v gostilni številne narodno zavedne goste in tudi druge, ki so se radi pomudili v njej. Trdna in klena je bila njihova narodna zavest. Oče Jurij je bil slovenski župan občine Blato, vsa družina pa je bila ustanoviteljica pliberškega Katoliškega slovenskega izobraževalnega društva. Rajni in brat Anej sta bila v stalnem boju s takratnim Volkswehrom. Posledica tega je bila, da so hišo ob zasedbi Volkswehra še isti popoldan izropali. Da je občina Blato dala na dan plebiscita 75 odstotkov svojih glasov za Jugoslavijo, je zaslug očeta župana Jurija in ostale družine skupno z vsemi Dobljani vred. Nemci so v jezi imenovali vas Dob „Kleinserbien“.

Po plebiscitu je bila reakcija na vse to zelo huda. Povsod so jim metali polena pod noge. Po smrti očeta, je prevzel kmetijo Franc, brat Anej pa je moral zapustiti ožjo domovino in se preseliti v Slovenijo. Rajni se je poročil s hčerko zavedne Šimnove družine v Breški vasi. Načitan kakor je bil, se je lotil naprednega gospodarstva. Kmetijski obrat je hotel modernizirati. Ponudb je bilo dosti, denarnih sredstev pa vedno manj. Skratka novi gospodar je prišel v denarne stiske, tako da je moral po zaslu-

gi svojih „krivih svetovalcev“, ki so mu nastavili past, svojo kmetijo z vsem živim in mrtvim inventarjem prodati na dražbi. To ga je tako potrla, da je zapustil domači kraj ter se izselil v Srbijo, kjer je po zaslugi dobrih zvez dobil službo na državnih posevstvih pri Beogradu. Žena z otroci pa je ostala doma v Breški vasi pri svoji sestri. Kmetijo je izdražil Južni Tirolec, gostilna pa je dobila ime „Tirolerwirt“. Dogodki po letu 1938 so se vrstili z bliskovito naglico in tla pod nogami so mu postajala vedno bolj vroča. Zato se je preselil na Poljsko, kjer je prav tako dobil v oskrbo državno posestvo. Povsod je dobro zaslužil, tako da je svoje dolgeve lahko poplačal.

V času umika Hitlerjeve vojske iz Poljske, se je umaknil od tam tudi on. Prišel je nazaj v domače kraje, vendar domačije ni več dobil nazaj, kar ga je zelo bolelo. V Celovcu je dobil pri kmetijski zbornici službo gospodarskega svetovalca za nemške kraje, čeprav se je potegoval za dvojezično ozmlje, tega mu tisti zelenci, ki so ga prej spravili raz kmetije, niso dovolili.

Kljub življenjskim neprilikam in razočaranjem je ostal zvest svojemu ljudstvu in svoji govorici. Spet združen z ženo, sta otroke vzgajala v narodnem duhu in jih skrbno usmerjala v življenje. To se jima je tudi v polni meri posrečilo: starejši sin je notranji arhitekt na Dunaju, drugi sin je čislani mizarški mojster ter hkrati predsednik Slovenskega prosvetnega društva v Šmihelu. Ena hčerka je sedaj karmeličanka (prej učiteljica), druga pa je gospodinja, poročena v Goselni vasi.

Omenil sem že, da je bil zelo načitan človek. Tedanje Katoliško slovensko izobraževalno društvo ni imelo zanj dovolj knjig, sam si jih je nabavil še za malo knjižnico, predvsem strokovne vsebine. Po upokojitvi se je posvetil urejanju parkov. To je bil njegov „konjiček“. Skoro vsem rastlinskim vrstam in lepotnim grmičevjem je vedel njih strokovna imena. Uredil je mnogo parkov doma, zlasti ob Klopinskem jezeru in tudi ob Vrbskem jezeru jih je mnogo, ki so delo njegovih spretnih rok. Rad je obiskoval slovenske prireditve, poslušal slovensko petje, ki ga je vsega prevzemalo, kakor tudi glasbo sploh.

Zelo mi je ostal v spominu prizor s pliberškega letnega „jarmaka“ leta 1922, ko so sredi travnika pri neki uti stali Slovenci in peli. Kar naenkrat je neki od pliberških nemčurjev plačani pretepač z gorjačo udaril Franca Leitgeba po glavi, da je bil ves krvav. Ta zahrbtni napad je povzročil verižno reakcijo, tako da se je pretep prenesel tudi na druge in se tako razširil od travnika mimo Brucknirwita pa do trga pred Breznikovo gostilno. Vse je bilo v krvi, meščani pa so se smejali iz oken in ščuvali še naprej. Se nedolgo pred njegovo smrtjo sva obujala te spomine.

Nemirno je bilo njegovo življenje, naj se sedaj spočije v miru v domači koroški zemlji.

Valentin Hartman

Vršta vas pri Žihpoljah

V torek popoldne smo pospremili k poslednjemu počitku na žihpoljsko pokopališče Šimana Ogrisa iz Vršte vasi. Iztekla se mu je ura življenja in šel je med rajne.

Šimana Ogrisa življenje ni bilo vedno z rožicami poslačano, vendar je kljub raznim težavam, katerim je bil izpostavljen, ostal to, kar je podedoval od svojih staršev in prednikov — zvest pripadnik slovenske narodnostne skupnosti na Koroškem. Za njegovo življenje je bilo značilno, da je bil navdušen prosvetalec, ki je aktivno deloval v slovenskem prosvetnem društvu „Gorjanci“ v Katmari vasi. Poznamo ga tudi kot navdušenega fotografa in zvestega obiskovalca kulturno-političnih prireditev. Posebno rad je prebiral slovenske knjige in časopise, zlasti Slovenski vestnik, katerega prejema že desetletja. Ob odprtem grobu so se od Šimana Ogrisa poslovili pevci Slovenskega prosvetnega društva „Gorjanci“ in mu tako izkazali poslednjo čast in zahvalo za dolgoletno sodelovanje v društvu. Pogrebni obred je opravil župnik Česen. Šimana Ogrisa bomo ohranili v lepem spominu, sorodnikom in svojcem izrekamo naše globoko sožalje.

Razpis

Za hotel KOROTAN v Sekiri iščemo čim prej kvalificirano vodjo.

Pismene ponudbe s pričevali in dokazom strokovne prakse ter življenjepisom (pri nepoznanih osebah tudi s policijskim pričevalom) je treba priporočeno poslati na naslov:

Posojnica Celovec, v roke predsedniku R. Vouk, Bahnhofstraße 1, 9020 Klagenfurt - Celovec.

Plača se določi po dogovoru s pogodbo.

Slovensko prosvetno društvo Rož v Št. Jakobu v Rožu vabi na

veseloigro

● JEPPE S HRIBA

v nedeljo 15. februarja 1976 ob 19.30 uri v farni dvorani v Št. Jakobu. Po igri prijetna zabava.

● 3. MLADINSKI PLES

v nedeljo 22. februarja ob 20.00 uri pri Antoniču na Reki.

Odbor

Kulturno društvo „Jepa-Baško jezero“ vabi na

DRUŽABNI VEČER s petjem in plesom

v soboto 21. februarja 1976 ob 20.00 uri v gostilni pri Ravžu v Ledincah. Vsi ljubitelji domačnosti prisrčno vabljeni.

Odbor

SEMINAR O GOSPODARSKIH PROBLEMIH

v soboto 14. februarja 1976 od 9. do 17. ure v Domu v Tinjah.

7. Koroški kulturni dnevi v Celovcu

(Nadaljevanje s 5. strani)

zgodovini koroške dežele. Potem, ko so se po letu 1848 taki poskusi javljali zgolj v političnem življenju, so dobili tik pred začetkom prve svetovne vojne svoje mesto tudi v znanosti, srva v narodopisju. V dokaz, da koroško nemško zgodovinarstvo vse do danes ni premagalo teh teorij in tez, je Bogo Grafenauer navedel program letošnjega zborovanja avstrijskih historikov v Celovcu, katerega okvirna tema bo 1000-letnica obnovitve koroške vojvodine. V programskem osnutku slovenska doba sploh ni pričujoča.

S prijemi sodobnega jezikoslovja je Erik Prunč prikazal nekaj vplivov izvenjezikovnih delavnikov na koroško govorno situacijo. Na dobro izbranih primerih je pokazal, da je meščanski razred na Koroškem razvil vrsto represivnih mehanizmov, ki spadajo v vrsto nejezikovnih dejavnikov in s tem vplivajo na izbor jezika na Koroškem. Navedel je psihološke, moralne, vzgojne, gospodarske ter politične represivne mehanizme. Vindišarsko teorijo je označil kot represivno ideologijo vladajočega meščanskega razreda, ki onemogoča pripadnikom slovenske narodnostne skupnosti enakopravno uveljavljanje v procesu demokratizacije in oblikovanja družbenih razmer.

V nedeljo je bil na sporedu poučni izlet v Ziljsko dolino. Strokovni vodiči, Vladimir Klemenčič, Bogo Grafenauer ter Erik Prunč so udeležencem razložili socioekonomsko strukturo teritorija ter sodobne družbene procese, s katerimi so prebivalci soočeni, jih seznanili z zgodovinsko in kulturno tradicijo, opozorili na jezikovne posebnosti ziljskega narečja ter na glavne osebnosti te doline, na Urbana Jarnika, Majarja Ziljskega ter na rod Grafenauerjev. Udeleženci ekskurzije so si ogledali tudi pomemben kulturni spomenik tega ozemlja — freske v cerkvi na Vratih.

Izdajatelj, založnik in lastnik: Zveza slovenskih organizacij na Koroškem; glavni urednik: Rada Janežič; odgovorni urednik: Andrej Kokot; uredništvo in uprava: 9021 Klagenfurt — Celovec, Gasometergasse 10, tel. 32-5-50 — Tiska: Založniška in tiskarska družba z o. j. Drava, Celovec — Borovlje.